



Pk-yrityksbarometri syksy

2011
2011
2011
2011
2011
2011
2011
2011
2011
2011



ESIPUHE

Suomen Yrittäjät, Finnvera Oyj sekä työ- ja elinkeinoministeriö tekevät yhteistyössä pienten ja keskisuurten yritysten toimintaa ja taloudellista toimintaympäristöä kuvaavan Pk-yritysbarometrin kaksi kertaa vuodessa. Barometri julkaistaan sekä valtakunnallisena että alueellisina raporteina.

Valtakunnallisessa raportissa tuloksia käsitellään koko pk-sektorin näkökulmasta ja myös päätoimialoittain teollisuuteen, rakentamiseen, kauppaan ja palveluihin jaoteltuna. Alueraporteissa kehitystä verrataan erityisesti kyseisen alueen yritysten ja koko maan välillä.

Syksyn 2011 Pk-yritysbarometri perustuu 3 900 pk-yrityksen vastauksiin. Se kuvaa siten kattavasti suomalais-

ten pk-yritysten käsityksiä taloudellisen toimintaympäristön muutoksista sekä yritysten liiketoimintaan ja kehitysnäkymiin vaikuttavista tekijöistä. Barometrin kyky ennakoida talouden suhdannekäänteitä on ollut varsin hyvä.

Tässä raportissa tarkastellaan pk-yritysten suhdanneodotuksia, rahoitustilannetta ja kasvuhakuisuutta.

Ajankohtaisilla kysymyksillä on tällä kertaa selvitetty yritysten maksuongelmia, työsuhteiden päättämistä ja rekrytointeja, omistajanvaihdosten ajankohtaisuutta sekä näihin vaihdoksiin liittyviä ongelmia.

Helsingissä 14.9.2011



Jussi Järventaus
toimitusjohtaja
Suomen Yrittäjät



Pauli Heikkilä
toimitusjohtaja
Finnvera Oyj



Kalle J. Korhonen
alivaltiosihteeri
Työ- ja elinkeinoministeriö

TIIVISTELMÄ

Pk-yritysten odotukset lähiajan talouskehityksestä muuttuivat kesän aikana selvästi aiempaa varovaisemmiksi. Suhdanneodotuksia kuvaava saldoluku aleni kevään barometristä 10 yksiköllä lukemaan +24, kun suhdanteiden paranemista odottavien osuus laski selvästi. Muutos näkemyksissä on selvä, vaikka suuri osa barometrin vastauksista saatiinkin ennen kansainvälisen talouden ongelmien kärjistymistä ja osakemarkkinoiden jyrkkää laskua heinä-elokuun vaihteessa.

Kannattavuus hiipuu, kustannukset nousevat

Nopeutunut inflaatio ja sen kuluttajien ostovoimaa heikentävä vaikutus näkyvät palvelualojen pk-yrityksen liikevaihto-odotuksissa: arvio liikevaihdon kehityksestä heikkeni selvästi ja saldoluku putosi alkuvuodesta seitsemällä yksiköllä. Alan yksinyrittäjistä 15 prosenttia arvioi liikevaihtonsa laskevan.

Eniten liikevaihdon näkymät ovat synkentyneet suurimmilla, yli 5 miljoonan euron liikevaihtoon yltävillä pk-yrityksillä. Tämä näkemys on yhteinen kaikilla toimialoilla.

Kannattavuusodotusten saldoluku +19 on lähes puolet pienempi kuin vuosi sitten. Saldoluvun +20 alittavat kannattavuusodotukset ovat kokonaisuudessaan huolestuttavan matalat. Lisäksi toimialoitaiset erot ovat nyt kannattavuusnäkymissä suhteellisen pienet.

Tuotantokustannusten nousu yhtä aikaa epävarman kysynnän kanssa vaikeuttavat pk-yritysten toimintaa kuluun syksyn ja ensi kevään aikana. Lähes puolet pk-yrityksistä näkee tuotantokustannusten edelleen nousevan, mikä nosti saldolukua viidellä yksiköllä +40:een. Nousu tuli pääosin teollisuudesta.

Enemmän varovaisuutta investoinneissa

Jo ennestään varovaisten investointiodotusten alamäki jatkui. Odotuksia kuvaava saldoluku pk-yrityksissä yhteensä on nyt pyöreä nolla, kun sekä investointien kasvuun että vähenemiseen varautuvia yrityksiä on 17 prosenttia barometrin vastaajista.

Investoinnit ovat yhteydessä työpaikkojen lisäykseen. Pienten pk-yritysten varassa ollut yksityisen sektorin työ-

paikkojen lisäys ei enää jatku yhtä vahvana kuin tähän asti. Tähän viittaavat pk-yritysten loivasti heikentyneet odotukset henkilökunnan määrän kehityksestä. Erityisesti kaupan alalla näkymät ovat muuttuneet alkuvuodesta selvästi synkemmiksi.

Myös pk-yritysten vientinäkymät heikkenevät. Vientiä harjoittavien pk-yritysten odotuksia peilaava saldoluku aleni keväästä 10 yksiköllä tasolle +24.

Vientinäkymät heikkenivät lähes yhtä paljon kaikilla neljällä päätoimialalla. Viime kevään ja alkukesän mittaan kertyneet tiedot kansainvälisen talouden kasvun hidastumisesta ovat vaikuttaneet koko pk-sektoriin.

Epävarmuus rajoittaa kasvuhakuisuutta

Innovatiiviset ja kasvavat yritykset ovat ratkaisevan tärkeitä kansantalouden kasvuun ja työllisyydelle. Yritysten kasvu on tärkeää paremman kannattavuuden ja kilpailuaseman saavuttamiseksi. Tätä kautta tulevat myös työllistämismahdollisuudet.

Lähes joka kymmenes pk-yritys ilmoittaa olevansa voimakkaasti kasvuhakuinen ja 42 prosenttia suunnittelee kasvavansa mahdollisuuksiensa mukaan.

Taloudenäkymien heikentymisen seurauksena, kasvuhakuisuus on kääntynyt lievään laskuun ja aikaisempaa hieman useampi yritys pyrkii lähitulevaisuudessa vain säilyttämään asemansa.

Kehittämistarpeita omaavat pk-yritykset kokevat, että niiden suurimmat tarpeet ovat myynnin ja markkinoinnin alueella.

Yrityksen hallitustyöskentelyä ja kansainvälistymistä sekä vientiä pidetään vain harvoin tärkeimpänä kehittämiskohteena.

Kova kilpailutilanne koetaan kehittämisen jarruksi erityisesti rakentamisessa ja kaupassa. Sen sijaan kustannustaso nähdään esteeksi etenkin teollisuudessa. Kaupassa ja teollisuudessa suhdannetekijät koetaan hieman muita toimialoja suuremmaksi kehittämisen esteeksi. Vastaavasti ammattitaitoisen työvoiman saatavuutta ei koeta näillä toimialoilla esteeksi samassa laajuudessa kuin muilla aloilla. Rakentamisessa epäterve kilpailu korostuu kehittämisen esteenä.

Rahoitus vähentynyt, maksuvaikeudet ennallaan

Sopeutuminen talouskriisin seurauksiin ja varautuminen talouden uuteen heikkenemiseen ovat vähentäneet pk-yritysten ulkoisen rahoituksen hankintaa. Barometrin mukaan 45 prosentilla pk-yrityksistä on nyt ulkoista rahoitusta, kun aiemmin vastaava osuus pysyi vuosikautia 50 prosentin tasolla.

Kokoluokittain oleellisin muutos alkuvuodesta tapahtui aivan pienimmissä, alle 5 hengen yrityksissä. Niistä noin joka kolmannelle on enää lainaa, kun osuus edellisessä barometrissa oli vielä 42 prosenttia.

Näkemyks talouden heikkenemisestä näkyy suunnitellun rahoituksen käyttötarkoituksissa. Käyttöpääoman tarve on jälleen korostunut. Hieman runsas neljännes rahoituksen hakemista suunnittelevista nimeää käyttöpääoman tärkeimmäksi rahoituksen käyttökohteeksi.

Suhdanne- ja liiketoimintanäkymien heikkeneminen näkyy myös pk-yritysten kokemissa maksuvaikeuksissa. Niiden väheneminen on pysähtynyt. Barometrin pk-yrityksistä 15 prosenttia raportoi kokeneensa maksuvaikeuksia viimeksi kuluneiden 3 kuukauden aikana. Osuus on täsmälleen sama kuin kevään barometrissa ja edelleen huomattavasti normaalitilannetta korkeampi.

Hälyttävien tilanne maksuvaikeuksien yleisyydessä on 20–49 hengen teollisuusyrityksissä, joista joka neljännellä on ollut maksuvaikeuksia.

Rekrytointikynnys on korkea

Työnantajan pelko siitä, ettei hän voi irtisanoa työntekijää, jonka osaaminen ja soveltuvuus eivät vastaa odotuksia, on monien asiantuntijoiden mukaan yksi merkittävä syy siihen, miksi pk-yrityksillä on korkea kynnys palkata työntekijöitä.

Näkemykset työsuhteen purkamisen ongelmien yhteydestä rekrytointipäätöksiin ovat pk-yrityksissä kuitenkin hyvin erilaisia. Hieman yli neljännes vastaajista katsoo, että työsuhteen päättämiseen mahdollisesti liittyvillä ongelmilla ei ole vaikutusta työvoiman palkkaamispäätöksiin. Toisaalta yhtä suuri osa vastaajista on sitä mieltä,

että nämä ongelmat vaikuttavat työllistämispäätöksiin erittäin paljon.

Pk-yrityksistä lähes viidennes ilmoitti kohdanneensa usein tai toistuvasti vaikeuksia ja lähes puolella oli vähintään yksi kokemus vaikutuksista työsuhteen päättämisessä siksi, että työntekijän osaaminen ja soveltuvuus eivät vastaa odotuksia.

Pula jatkajista rajoittaa omistajanvaihdoksia

Yli kolmasosa pk-yrityksistä suunnittelee sukupolven- tai omistajanvaihdosta. Yrityksistä 25 prosentissa odotetaan sukupolven- tai omistajanvaihdosta seuraavan 5 vuoden kuluessa. Kokonaisosuus on säilynyt parin viime vuoden tasolla. Tarve sukupolven- tai omistajanvaihdoksiin riippuu vahvasti yrityskoosta ja lisääntyy yrityskoon kasvaessa. Selkein haaste sukupolven- tai omistajanvaihdoksiin pk-yrityksissä on sopivan jatkajan tai ostajan löytäminen. Vastaajista 54 prosenttia ilmoitti sen olevan keskeisin haaste ja erityisen merkittäväksi se nousi palvelualoilla. Muina haasteina koettiin rahoitus, jonka 18 prosenttia pk-yrityksistä nimesi suurimmaksi haasteekseen. Rakennusallalla rahoitukseen liittyvät ongelmat olivat lähes kolmanneksen yleisempiä kuin muilla toimialoilla.

Verotus koetaan koko vastaajajoukon näkökulmasta rahoitusta pienemmäksi ongelmaksi: vastaajista 12 prosentille se on suurin haaste. Verokysymykset kuitenkin korostuvat suurempien pk-yritysten omistusjärjestelyissä.



PK-YRITYSBAROMETRI

Kustantaja:
Suomen Yrittäjät ry
PL 999, 00101 Helsinki
puhelin 09 229 221

TÄMÄN RAPORTIN
OVAT LAATINEET
SUOMEN YRITTÄJIEN:

varatoimitusjohtaja
Timo Lindholm

ekonomisti
Petri Malinen

ympäristöekonomisti
Sampo Seppänen

Visuaalinen ilme,
kannen suunnittelu ja taitto:
suunnittelija
Lea Hult, Suomen Yrittäjät

Painopaikka:
Painomerkki Oy, Helsinki

SISÄLLYSLUETTELO

Esipuhe	1
Tiivistelmä	2
Sisällysluettelo	4
1. Pk-yritysbarometrin aineisto ja ennustekyky	5
2. Pk-yritykset kansantaloudessa	7
3. Suhdanteet	8
3.1 Yleiset suhdannenäkymät	8
3.2 Liikevaihto	10
3.3 Kannattavuus	11
3.4 Vakavaraisuus	12
3.5 Investoinnit	13
3.6 Tuotekehitys	14
3.7 Henkilökunnan määrä	15
3.8 Vienti	16
3.9 Tuonti	17
3.10 Tuotantokustannukset	18
3.11 Inflaatio-odotukset	19
4. Toimintaympäristö, kasvuhakuisuus ja kehittäminen	21
4.1 Pk-yritysten kasvustrategiat	21
4.2 Pk-yritysten kehittämistarpeet ja -esteet	22
4.3 Työsuhteeseen palkkamisen esteet	25
4.4 Sukupolven- tai omistajanvaihdokset sekä aiheet yritysten ostamiseen	26
4.5 Ulkoinen rahoitus ja sen käyttö	28
4.6 Maksuvaikeudet	31
5. Yhteenveto alueellisista tuloksista	32
Pk-yritysbarometrin aluejako	33

1. PK-YRITYSBAROMETRIN AINEISTO JA ENNUSTEKYKY

Pk-yritysbarometri mittaa pienten ja keskisuurten yritysten näkemyksiä niiden toimintaan vaikuttavien taloudellisten tekijöiden muutoksista kahdesti vuodessa. Suhdannekysymysten lisäksi barometri luotaa yritysten toimintaympäristöön vaikuttavia rakenteellisia tekijöitä, kuten pk-yritysten kasvustrategiaa, rahoitusta sekä työllistämisen esteitä. Barometrissa käsitellään aina myös ajankohtaisia teemoja – tällä kertaa yritysten maksuvaikeuksia sekä haasteita sukupolven- ja omistajanvaihdoksissa.

Innolink Research Oy teki syksyn 2011 Pk-yritysbarometrin internet- ja puhelinkyselynä heinä-elokuussa 2011. Vastaajina olivat 3 900 suomalaisen pk-yrityksen edustajat. Otantakehikkona on käytetty toimialaluokitusta TOL 2008 sekä Fonecta ProFinder -yritystietokantaa. Tulosten laskentaan aineistoa on oikaistu. Näin aineisto pyrkii vastaamaan mahdollisimman hyvin Suomen pk-yritysten todellista rakennetta.

Taulukko 1: Aineiston rakenne

		n =	%
PÄÄTOIMIALA	Teollisuus	617	16
	Rakentaminen	347	9
	Kauppa	736	19
	Palvelut	2200	56
HENKILÖKUNNAN MÄÄRÄ	Alle 5 henkilöä	1956	50
	5–9 henkilöä	795	20
	10–19 henkilöä	545	14
	20–49 henkilöä	387	10
	50 – henkilöä	216	6
LIIKEVAIHTO	Alle 0,20 milj. euroa	1267	33
	0,20–0,49 milj. euroa	715	19
	0,50–1,49 milj. euroa	901	23
	1,50 – milj. euroa	983	25
ALUE (MAAKUNTA)	Helsinki	462	12
	Pääkaupunkiseutu	223	6
	Uusimaa	338	9
	Varsinais-Suomi	285	7
	Satakunta	129	3
	Kanta-Häme	181	5
	Päijät-Häme	110	3
	Pirkanmaa	444	11
	Kymenlaakso	135	3
	Etelä-Karjala	65	2
	Etelä-Savo	82	2
	Pohjois-Savo	193	5
	Pohjois-Karjala	131	3
	Keski-Suomi	225	6
	Etelä-Pohjanmaa	216	6
	Keski-Pohjanmaa	120	3
	Pohjois-Pohjanmaa	171	4
	Pohjanmaa	182	5
	Kainuu	60	2
	Lappi	148	4
VASTAAJAN ASEMA	Yrittäjä	3320	86
	Palkattu toimitusjohtaja	442	11
	Muu	101	3
YRITYKSEN PERUSTAMISVUOSI	2005–	537	15
	2000–2004	459	13
	1990–1999	1034	30
	–1989	1459	42
YRITYKSEN KASVUHAKUISUUS	Voimakkaasti kasvuhakuinen	337	9
	Kasvaa mahdollisuuksien mukaan	1583	42
	Pyrkii säilyttämään asemansa	1239	33
	Ei kasvutavoitteita	551	14
	Toiminta loppuu seuraavan vuoden aikana	79	2
YHTEENSÄ		3900	100

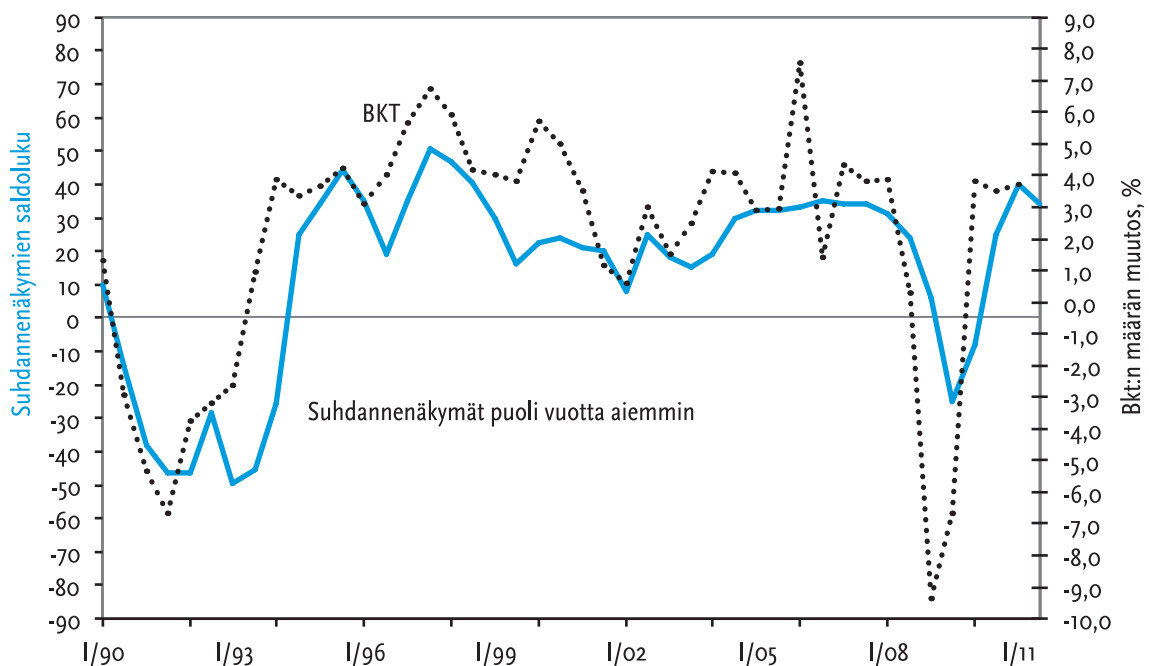
Pk-yritysten odotukset ovat ennakoineet tulevia suhdannekäänteitä suhteellisen hyvin. Barometrin kotimarkkinayrityksiin painottuvassa otoksessa pk-yritysten suhdannevaihtelut ovat yleensä seuranneet suurten vientiteollisuusyritysten kehitystä viiveellä. Tässä barometrissa kaupan ja palvelualojen odotukset heikkenivät kuitenkin eniten.

Suomen talouden nousu vuosien 2008–2009 kriisistä jatkui kuluvan vuoden alkupuolelle saakka. Kevään

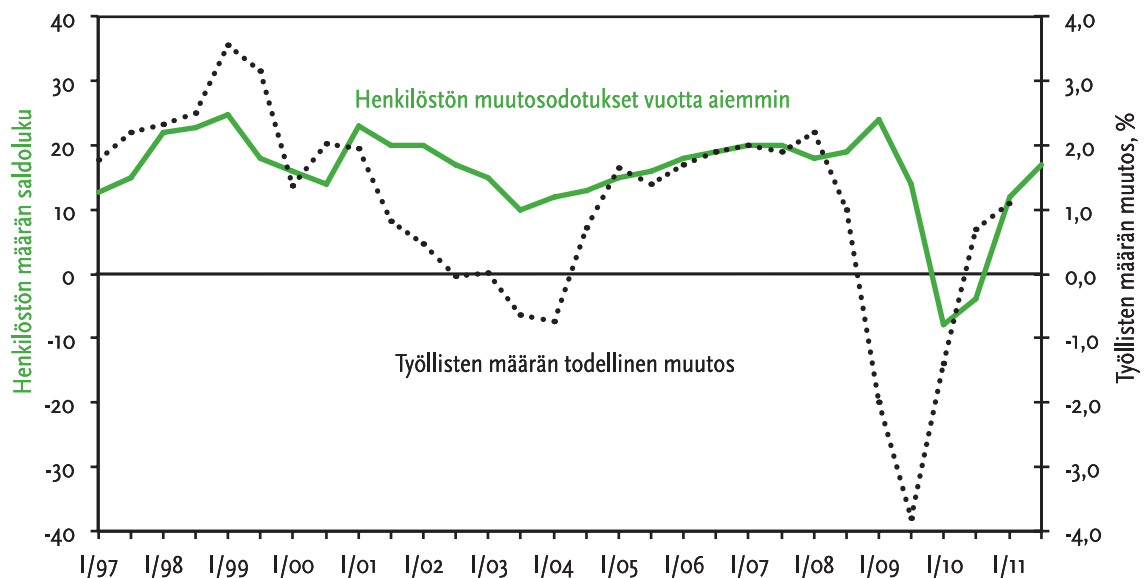
Pk-yritysbarometrin tuloksista oli kuitenkin nähtävissä jo kasvun hidastuminen. Nyt heikkenevän talouskehityksen merkit ovat vielä selvemmät.

Myös barometrin ennustekyky työllisyydestä on hyvä. Henkilöstöodotusten kääntyminen nousuun jo syksyllä 2009 ennakoi työpaikkojen varsin hyvää säilymistä pk-yrityksissä, mikä toteutui viime vuonna.

Kuva 1: Pk-yritysbarometrin ennustekyky, suhdannenäkymät ja bkt



Kuva 2: Pk-yritysbarometrin ennustekyky, odotukset henkilöstömäärästä ja työllisyys



2. PK-YRITYKSET KANSANTALOUDESSA

Tilastokeskuksen tuoreimman yritys- ja toimipaikkatilaston mukaan Suomessa oli vuonna 2009 hieman yli 320 000 yritystä. Ilman maa-, metsä- ja kalatalouden toimialoja yrityksiä oli vajaat 264 000. Edelliseen vuoteen verrattuna yritysten lukumäärän kasvu jäi talouskriisin takia 700:aan. Viimeisten kymmenen vuoden aikana yritysten määrän vuosittainen nettokasvu on ollut keskimäärin 5 000.

Alle 10 henkilöä työllistävien mikroyritysten osuus koko yritys-kannasta oli vuonna 2009 lähes 95 prosenttia. Kaikkien pk-yritysten eli alle 250 henkilöä työllistävien yritysten osuus nousi jälleen kymmenyksellä ja oli 99,8 prosenttia.

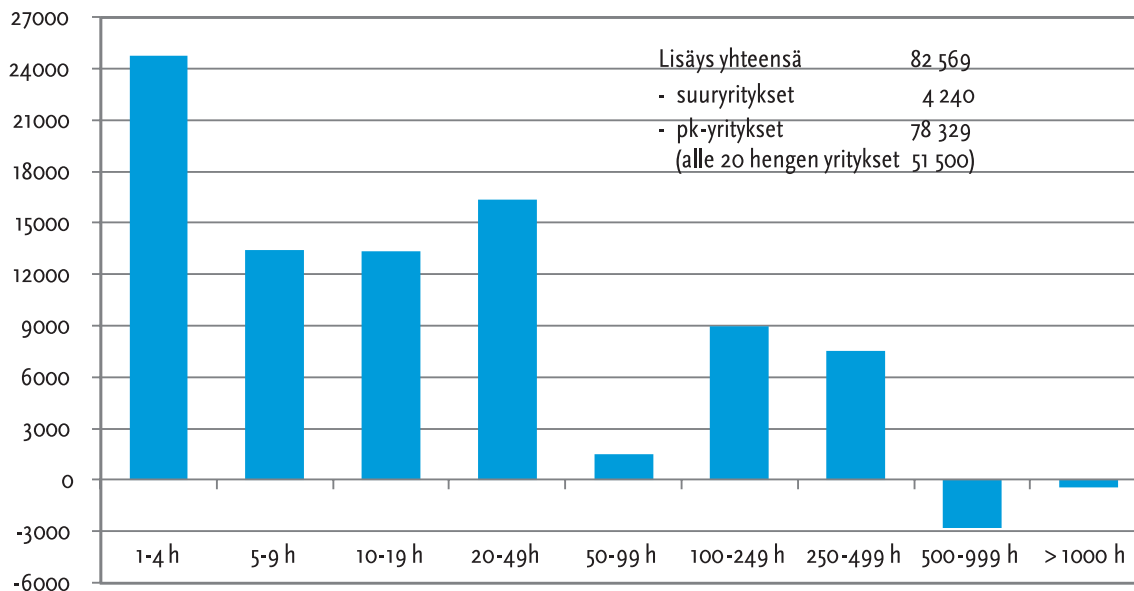
Suomalaisten yritysten liikevaihtoa kertyi toissa vuonna 336 miljardia euroa. Vuoteen 2008 verrattuna talouskriisi leikkasi liikevaihtoa runsaat 15 prosenttia. Mikroyritysten osuus liikevaihdosta kuitenkin nousi runsaalla prosentti-

yksiköllä noin 17 prosenttiin. Koko pk-sektorin liikevaihtosuus oli 49 prosenttia. Suomalaiset voittoa tavoittelevat yritykset (pl. maatalous) työllistivät toissa vuonna 1 382 000 henkilöä, kun työllisten määrä muunnetaan kokopäiväisiksi työpaikoiksi. Mikroyritysten osuus tästä työllisten määrästä oli tasan neljännes ja koko pk-sektorin runsaat 62 prosenttia.

Pk-sektorin osuus yrityksiin syntyneistä työpaikoista aikavälillä 2001–2009 oli lähes 85 prosenttia. Kaikkein eniten henkilöstön määrä kasvoi erittäin pienissä 1–4 henkeä työllistävissä yrityksissä.

Suurissa, yli 250 henkilöä työllistävissä, yrityksissä kumulatiivinen henkilöstön lisäys aikavälillä 2001–2009 oli runsaat 4 000 henkeä. Suuryritysten työllisten määrän vähäistä kasvua selittää osaltaan monien toimintojen yhtiöittäminen ja ulkoistaminen. Vertailtaessa erikokoisten yritysten työllistävyttä on myös muistettava, että yritykset siirtyvät kokoluokasta toiseen kasvun myötä.

Kuva 3: Työllisten määrän muutos erikokoisissa yrityksissä aikavälillä 2001–2009. Tilastokeskus.



3. SUHDANTEET

Tässä osiossa tarkastellaan pk-yritysten odotuksia erityisesti koko taloutta koskien: kuinka suhdannetilanteen arvioidaan muuttuvan ja miten pk-yritysten investoinnit sekä henkilökunnan määrä kehittyvät. Tarkastelun kohteena ovat myös yritystalouden tärkeimmät muuttujat kuten liikevaihto, kannattavuus ja vakavaraisuus.

3.1 YLEISET SUHDANNENÄKYMÄT

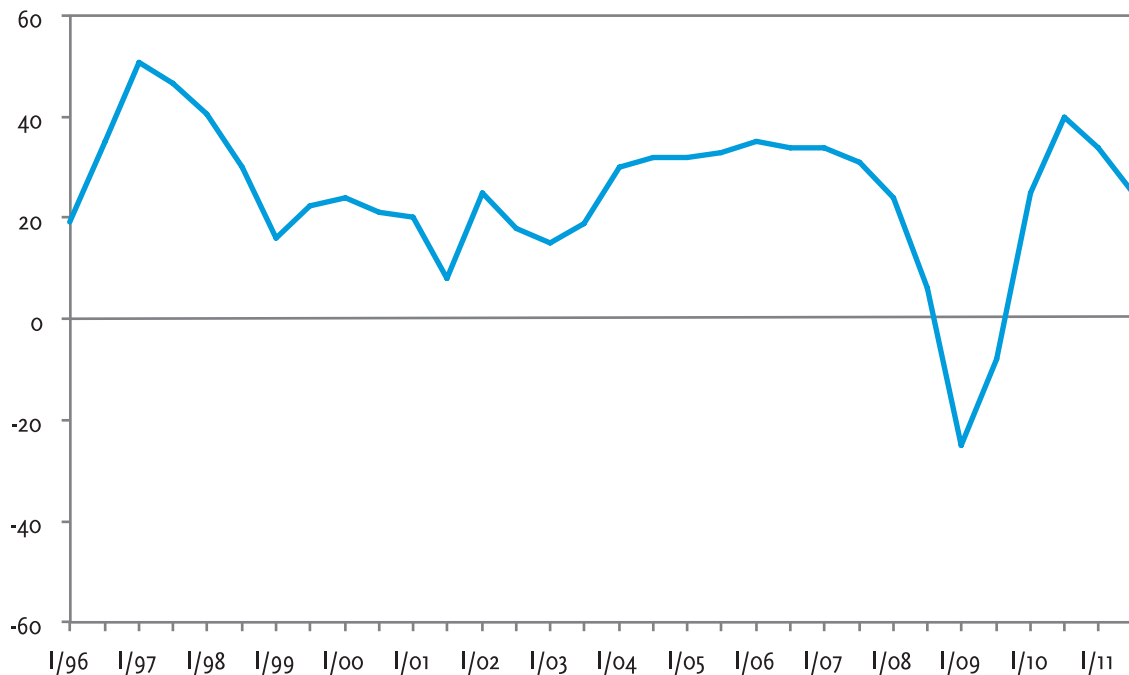
Pk-yritysten odotukset lähiajan talouskehityksestä muuttuivat kesän aikana selvästi aiempaa varovaisemmiksi. Suhdanneodotuksia kuvaava saldoluku aleni kevään barometristä 10 yksiköllä lukemaan +24, kun suhdanteiden paranemista odottavien osuus laski selvästi. Muutos näkemyksissä on selvä, vaikka suuri osa barometrin vastauksista saatiinkin ennen kansainvälisen talouden ongelmien kärjistymistä heinä-elokuun vaihteessa.

Toimialoista kaupan alan yritykset ovat nyt pessimistisimpiä: 14 % niistä näkee suhdanteiden heikentyvän, mikä pudotti alan saldoluun tasolle +24.

Yritysten kokoluokittain erot näkemyksissä ovat varsin pienet. Toiveikkaampia ovat 20–49 henkeä työllistävät ja pessimistisimpiä puolestaan yksinyrittäjät, joita on erityisesti palvelualoilla.

Palvelualoilla yksinyrittäjien näkymät ovat selvästi toimialan keskiarvon alapuolella. Saldoluku on vain +16, kun suhdanteiden paranemista odottaa vain 28 prosenttia palveluissa toimivista yksinyrittäjistä.

Kuva 4: **Suhdannenäkymät, saldoluku**



Taulukko 2: **Suhdannenäkymät seuraavan 12 kuukauden aikana**

	Paranevat %	Pysyvät ennallaan %	Heikkenevät %	Saldoluku ^{x/}
Kaikki yritykset	36	52	12	24
Toimialoittain				
Teollisuus	42	47	11	31
Rakentaminen	38	50	12	26
Kauppa	38	48	14	24
Palvelut	33	56	11	22
Kasvuhakuisuuden mukaan				
Voimakkaasti kasvuhakuiset	77	20	3	74
Kasvuhakuiset	48	45	7	41
Asemansa säilyttäjät	22	65	13	9
Ei kasvutavoitetta	12	68	20	-8
Toimintansa lopettavat	5	36	59	54
Kokoluokittain				
alle 5 henkilöä	32	56	12	20
5–9 henkilöä	39	49	12	27
10–19 henkilöä	38	50	12	26
20–49 henkilöä	43	47	10	33
yli 50 henkilöä	39	50	11	28
Perustamisvuoden mukaan				
ennen 1990	33	55	12	21
1990–1999	34	54	12	22
2000–2004	36	53	11	25
2004 jälkeen	48	43	9	39

^{x/} Saldoluku on laskettu "paranevat" ja "heikkenevät" -vastausten osuuksien erotuksena.

3.2 LIIKEVAIHTO

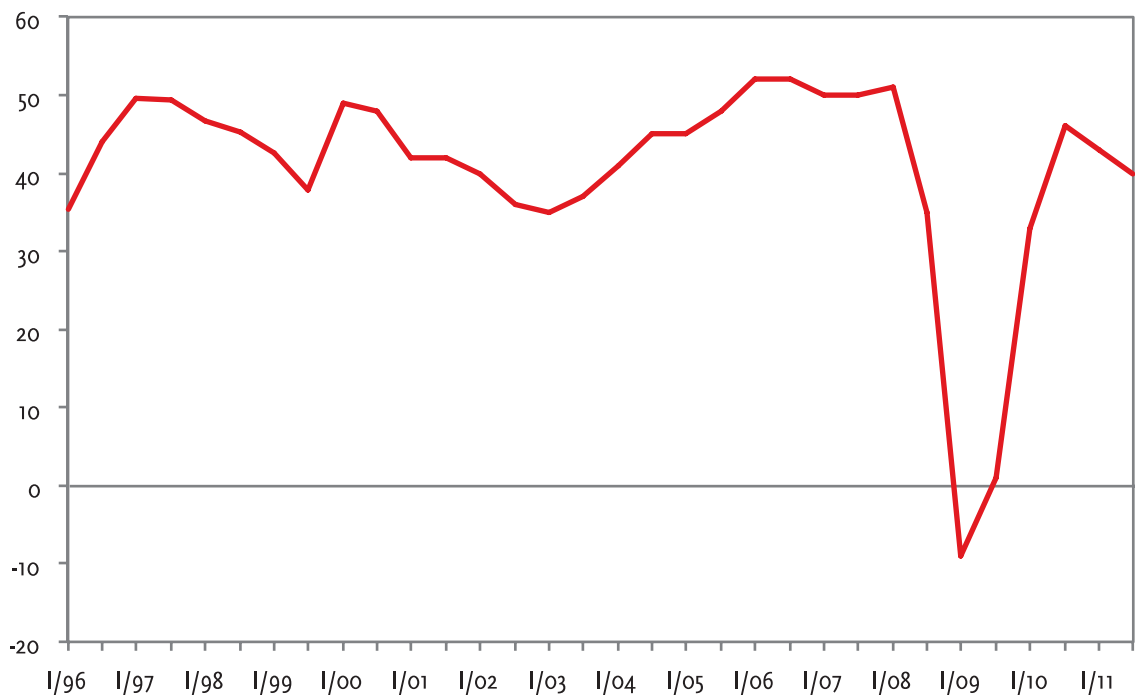
Loiva liikevaihto-odotusten lasku jatkui. Saldoluku aleni kolmella yksiköllä tasolle +40. Teollisuudessa odotukset pysyivät viime kevään tasolla, ja rakentamisessa liikevaihto-odotukset jopa nousivat viidellä yksiköllä.

Nopeatunut inflaatio ja sen kuluttajien ostovoimaa heikentävä vaikutus näkyvät palvelualojen pk-yrityksen odotuksissa: arvio liikevaihdon kehityksestä heikkeni selvästi ja saldoluku putosi alkuvuodesta seitsemällä

yksiköllä. Alan yksinyrittäjistä 15 prosenttia arvioi liikevaihtonsa laskevan.

Eniten liikevaihdon näkymät ovat synkentyneet suurimmilla, yli 5 miljoonan euron liikevaihtoon yltävillä pk-yrityksillä. Tämä koskee kaikkia toimialoja. Esimerkiksi suurista kaupan alan pk-yrityksistä joka neljäs arvioi liikevaihdon laskevan. Talouden tilan synkkeneminen näkyy nopeimmin suurissa yrityksissä.

Kuva 5: Liikevaihdon muutosodotukset, saldoluku



Taulukko 3: Odotukset liikevaihdon muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	51	38	11	40
Teollisuus	58	33	9	49
Rakentaminen	46	40	14	32
Kauppa	52	35	13	39
Palvelut	48	41	11	37

3.3 KANNATTAVUUS

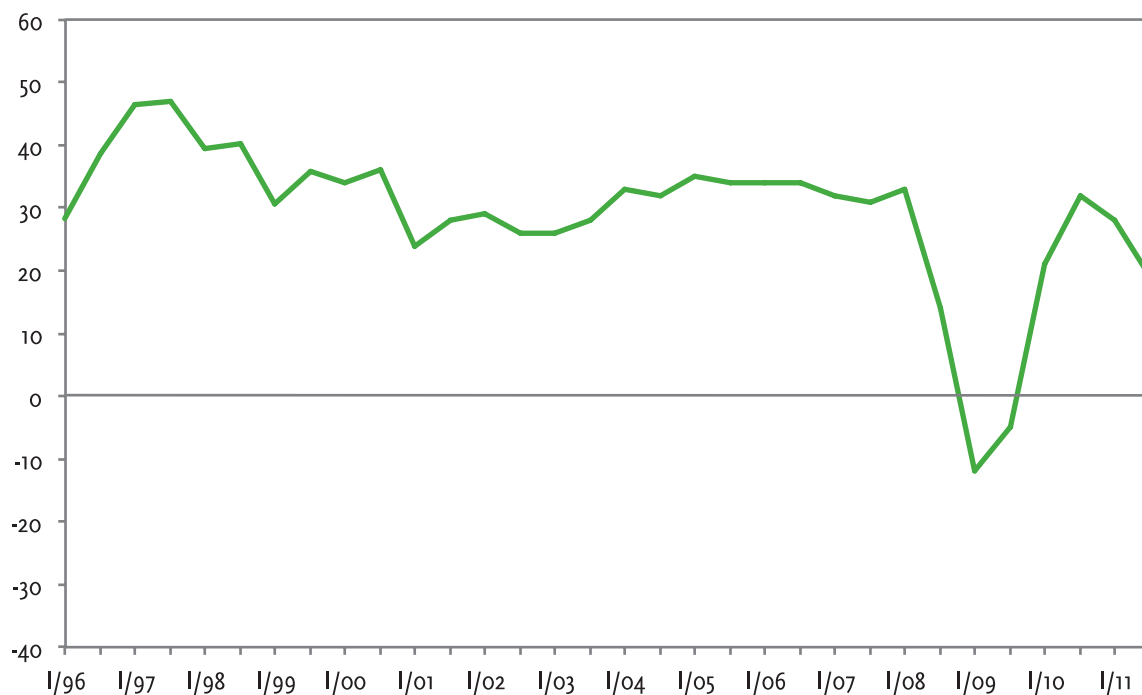
Pk-yritysten kannattavuus ei ole ehtinyt palautua vuosien 2008–2009 kriisiä edeltäneelle tasolle. Kannattavuusodotukset kävivät vuosi sitten suhteellisen korkealla, mutta ne kuvasivat enemmänkin muutoksen suuntaa, ei senhetkistä kannattavuutta.

Kannattavuusodotusten saldoluku +19 on lähes puolet pienempi kuin vuosi sitten. Saldoluvun +20 alittavat kannattavuusodotukset ovat kokonaisuudessaan huo-

lestuttavan matalat. Toimialoitteiset erot ovat nyt suhteellisen pienet.

Eniten odotukset alenivat kaupan alalla, jossa muutos alkuvuoteenkin verrattuna on huomattava: saldoluku putosi 13 yksiköllä. Sen sijaan kansainvälisillä markkinoilla toimivilla teollisuuden pk-yrityksillä kannattavuusodotukset ovat vielä toimialan keskiarvon yläpuolella.

Kuva 6: Kannattavuuden muutosodotukset, saldoluku



Taulukko 4: Odotukset kannattavuuden muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	34	51	15	19
Teollisuus	38	49	13	25
Rakentaminen	34	50	16	18
Kauppa	34	47	19	15
Palvelut	34	52	14	20

3.4 VAKAVARAIUUUS

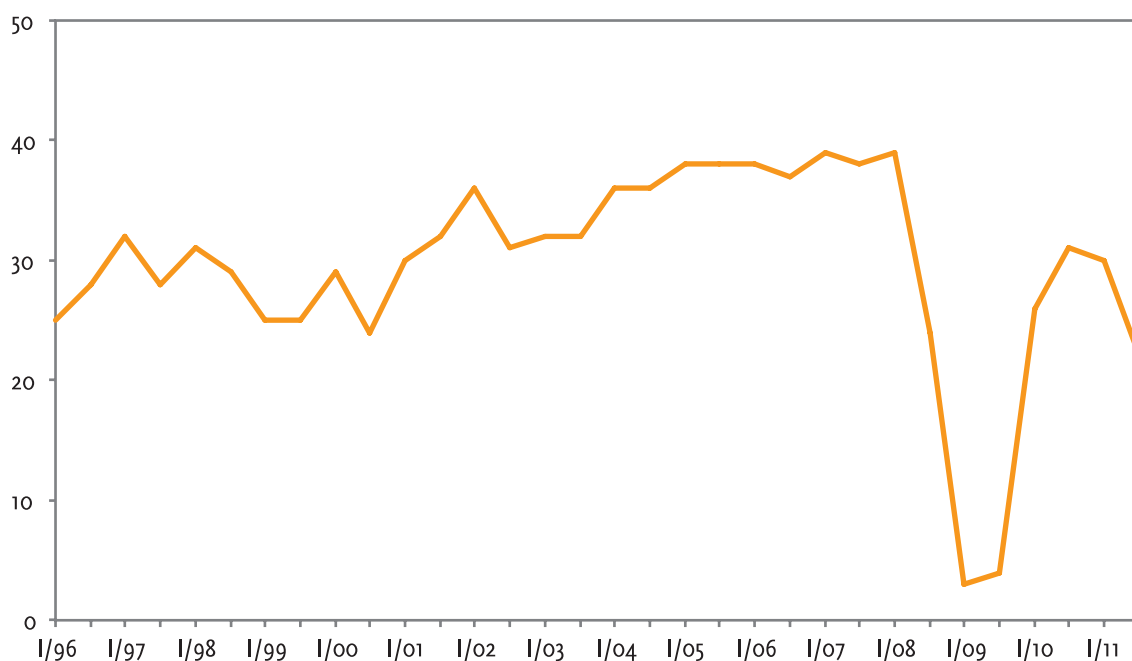
Vakavaraisuuden vahvistumisen pitkä, loiva nousutrendi katkesi kolme vuotta sitten alkaneeseen talouskriisiin. Odotukset vakavaraisuuden kehityksestä kohenivat viime vuonna melko nopeasti, mutta kahdessa tuoreimmassa barometrissä suunta on jälleen kääntynyt alaspäin.

Alkuvuoteen verrattuna vakavaraisuusodotusten saldoluku on nyt kahdeksan yksikköä alempi. Muutos on suh-

teellisen suuri, ja odotukset ovat painuneet pitkän ajan keskiarvon alapuolelle.

Teollisuuden alihankkijayrityksillä arviot vakavaraisuuden kehityksestä ovat alan keskiarvoa heikkommat. Muuten erot toimialoittain ja myös yritysten kokoluokittain ovat varsin pienet.

Kuva 7: Vakavaraisuuden muutosodotukset, saldoluku



Taulukko 5: Odotukset vakavaraisuuden muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	31	60	9	22
Teollisuus	34	57	9	25
Rakentaminen	34	57	9	25
Kauppa	31	58	11	20
Palvelut	30	62	8	22

3.5 INVESTOINNIT

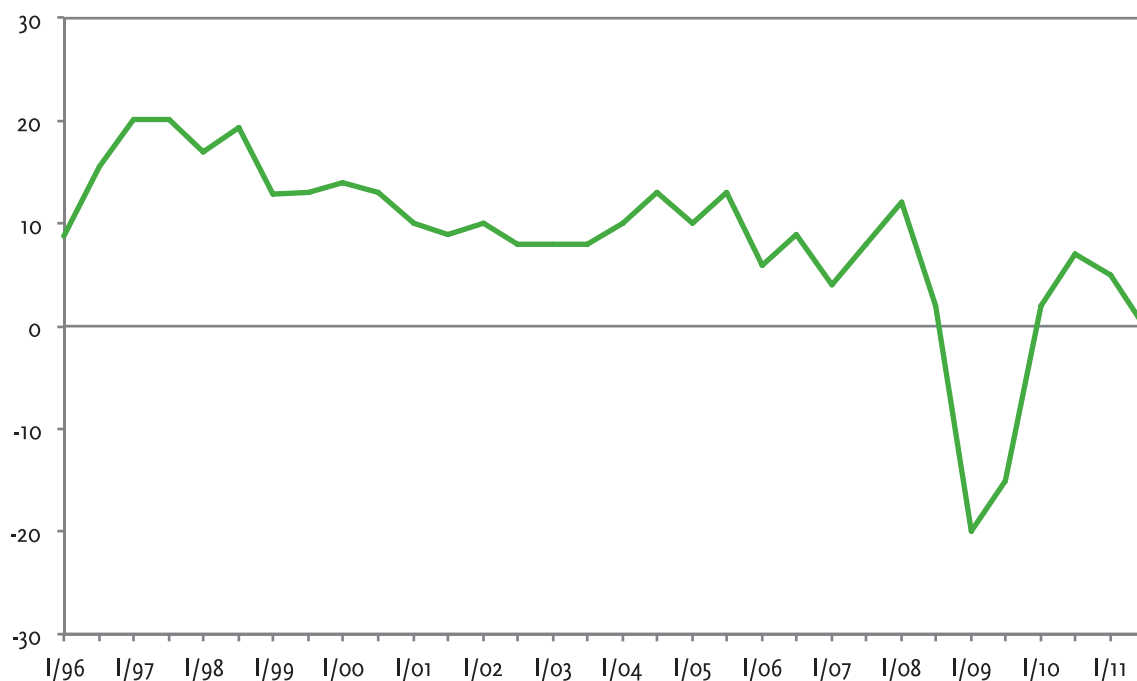
Jo ennestään varovaisten investointiodotusten alamäki jatkui. Odotuksia kuvaava saldoluku pk-yrityksissä yhteensä on nyt pyöreä nolla, kun sekä investointien kasvuun että vähenemiseen varautuvia yrityksiä on 17 prosenttia barometrin vastaajista.

Suurin lasku nähtiin teollisuudessa, jossa saldoluku aleni kahdeksalla yksiköllä. Suurissa, yli 5 miljoonan eu-

ron liikevaihdon teollisuusyrityksissä odotukset pysyivät vielä kohtuullisina saldoluvin ollessa +12.

Kaupassa investointien vähentämistä suunnittelevia on jo hieman enemmän kuin niiden kasvua tavoittelevia. Painavimmin investointeja jarrutetaan pienissä kaupan alan yrityksissä: alle miljoonan euron liikevaihdon kaupoissa investointiodotusten saldoluku on -4.

Kuva 8: Investointien arvon muutosodotukset, saldoluku



Taulukko 6: Odotukset investointien arvon muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	17	66	17	0
Teollisuus	20	62	18	2
Rakentaminen	20	61	19	1
Kauppa	17	64	19	-2
Palvelut	16	68	16	0

3.6 TUOTEKEHITYS

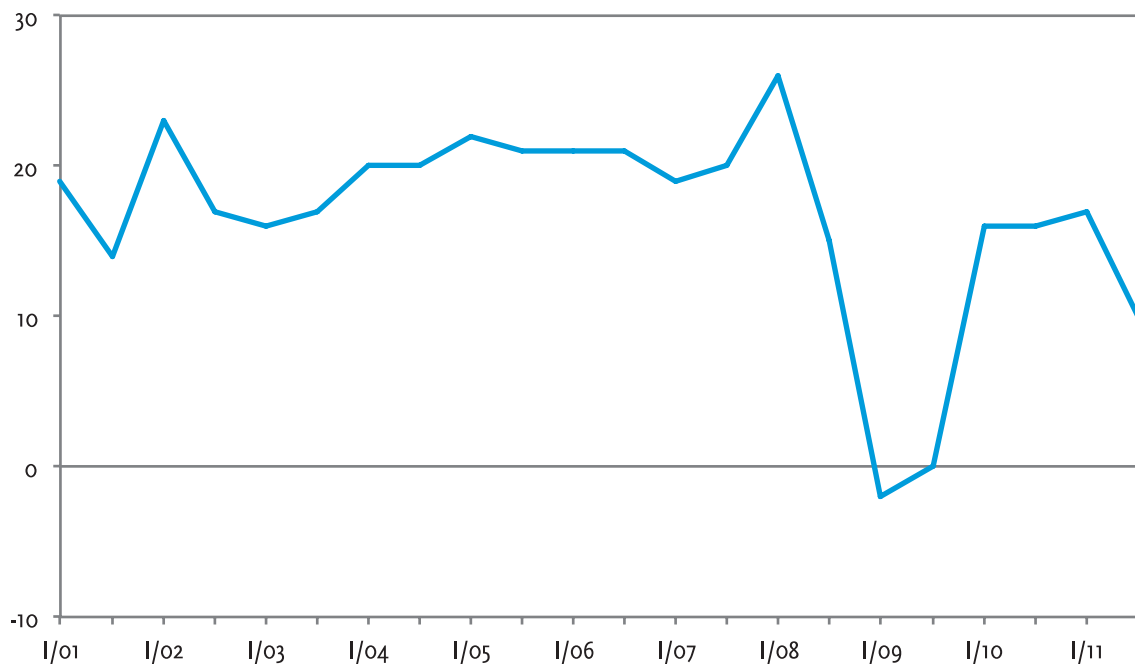
Talouden lähiajan näkymät eivät kannusta pk-yrityksiä tuotekehitykseen. Liiketoiminnan uudistustahti uhkaa hidastua. Saldoluku aleni kevästä seitsemällä yksiköllä tasolle +10, mikä on vain puolet normaaliaikojen lukemasta.

Eniten odotukset laskivat kaupassa ja teollisuudessa. Kaupan kohdalla lasku on linjassa selvästi heikentyneiden kannattavuusodotusten kanssa. Pienissä teollisuusyrityk-

sissä tuotekehityssuunnitelmat ovat ymmärrettävästi alan suuria yrityksiä vaatimattomampia.

Kansainvälisillä markkinoilla toimivissa pk-yrityksissä tuotekehitys pysyy laajempuna kuin kotimarkkinoilla toimivissa, mutta odotukset ovat alentuneet kevästä selvästi myös kansainvälisillä yrityksillä.

Kuva 9: Tuotekehityspanostusten muutosodotukset, saldoluku



Taulukko 7: Odotukset tuotekehityksen muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	20	70	10	10
Teollisuus	22	70	8	12
Rakentaminen	16	72	12	4
Kauppa	17	71	12	5
Palvelut	21	69	1	20

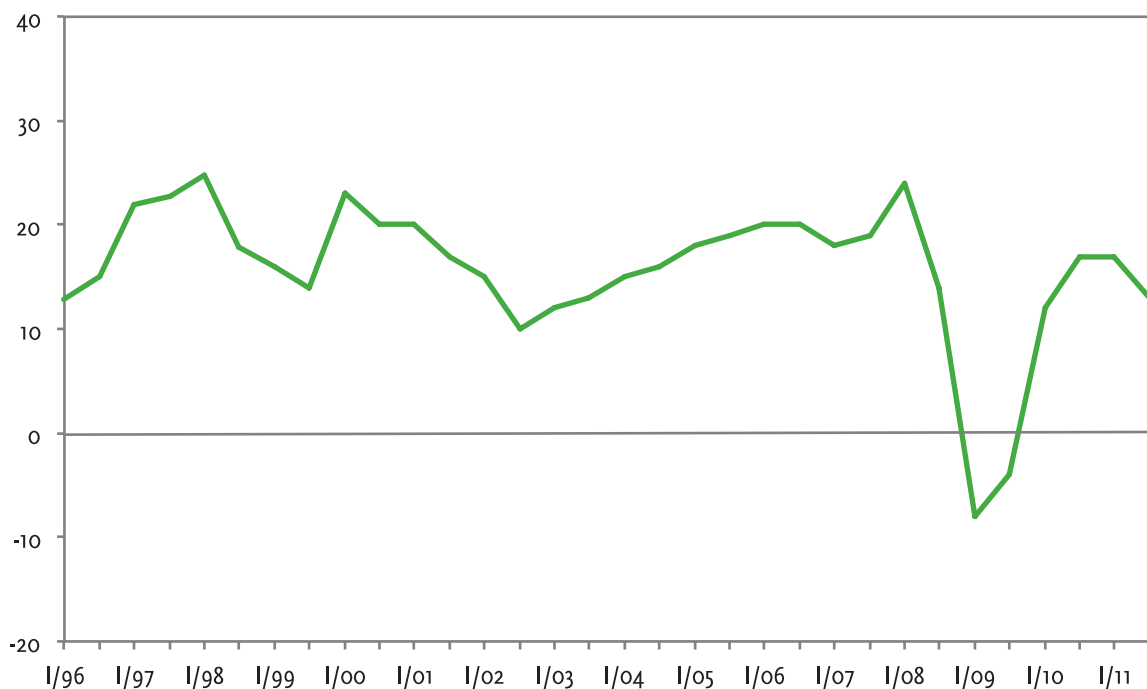
3.7 HENKILÖKUNNAN MÄÄRÄ

Työllisyyden nousu hiipuu. Pienten pk-yritysten varassa ollut yksityisen sektorin työpaikkojen lisäys ei jatku yhtä vahvana kuin tähän asti. Tähän viittaavat pk-yritysten loivasti heikentyneet odotukset henkilökunnan määrän kehityksestä.

Eryteisesti kaupan alalla näkymät ovat muuttuneet alkuvuodesta selvästi: henkilöstöodotusten saldoluku aleni kahdeksalla yksiköllä, kun henkilöstön lisäysodotukset painuivat hieman heikommiksi kuin muilla kotimarkkina-aloilla.

Positiivista on se, että teollisuudessa henkilöstöodotukset jopa nousivat yhdellä yksiköllä edellisestä barometrista. On kuitenkin huomattava, että muutokset kansainvälisen talouden tilassa näkyvät hyvin nopeasti juuri teollisuudessa. Myönteistä on myös se, että kaksi vuotta sitten jyrkästi pudonneet odotukset eivät johtaneet oleelliseen vähenemiseen pk-yritysten todellisessa henkilöstössä.

Kuva 10: Henkilöstön määrän muutosodotukset, saldoluku



Taulukko 8: Odotukset henkilöstön määrän muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	21	71	8	13
Teollisuus	26	66	8	18
Rakentaminen	23	64	13	10
Kauppa	19	72	9	10
Palvelut	20	73	7	13

3.8 VIENTI

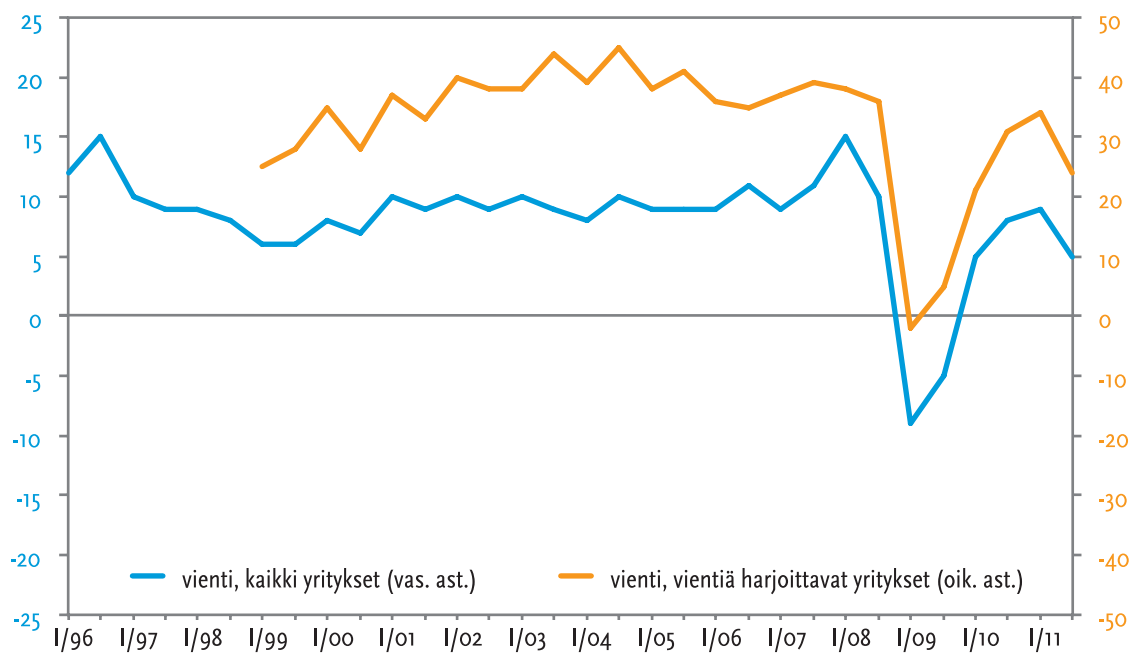
Pk-yritysten vientinäköymät heikkenevät. Vientiä harjoittavien pk-yritysten odotuksia peilaava saldoluku aleni kevästä 10 yksiköllä tasolle +24. Samalla vientiyritysten toimialoittainen rakenne muuttuu: vientiä harjoittavia kaupan alan pk-yrityksiä on hieman viimeaikaista enemmän, mutta teollisuudessa vientiyritysten osuus alitti nyt 60 prosentin rajan.

Suhteessa eniten viennin pk-yrityksiä on Helsingin ulko- ja kaupunkiseudulla sekä Päijät-Hämeessä.

Molemmilla alueilla vientiyritysten osuus on barometrin mukaan yli 45 prosenttia.

Vientinäköymät heikkenivät lähes yhtä paljon kaikilla neljällä päätoimialalla. Viime kevään ja alkukesän mittaan kertyneet tiedot kansainvälisen talouden kasvun hidastumisesta ovat vaikuttaneet koko pk-sektoriin.

Kuva 11: Viennin arvon muutosodotukset, saldoluku



Taulukko 9: Vientiyritysten osuus, % pk-yrityksistä

	Kaikki yritykset %	Teollisuus %	Rakentaminen %	Kauppa %	Palvelut %
Vientiä harjoittavat	30	59	12	34	23

Taulukko 10: Vientiyritysten odotukset viennin arvon muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	35	54	11	24
Teollisuus	41	48	11	30
Rakentaminen	19	72	8	11
Kauppa	33	56	11	22
Palvelut	33	56	11	22

3.9 TUONTI

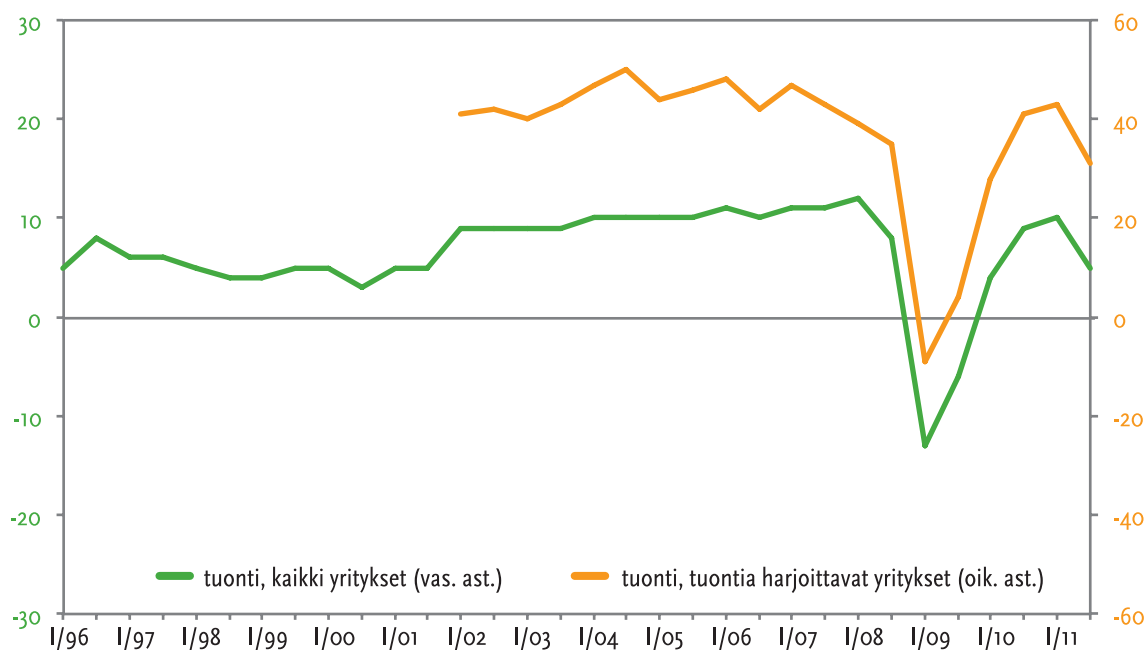
Tuonnissa odotukset laskivat hieman enemmän kuin viennissä. Laskun suuruus selittyy pääosin kaupan alan yritysten heikentyneistä näkymistä: niiden tuontiodotusten saldoluku aleni kevästä 14 yksiköllä. Muihin toimialoihin verrattuna kaupan tuontinäkymät säilyivät kuitenkin parempina.

Kokonaisuudessaan tuontiyrittäjien odotukset ovat suhteellisen varovaiset. Yleisen talouden tilan nähdään

heikkenevän ja kotimaisen kysynnän näkymät ovat samaan aikaan vaisummat kuin vielä puoli vuotta aiemmin.

Poikkeuksena yleisestä trendistä on rakennusalan tuontiodotusten nousu viime kevästä. Asuntomarkkinoilla kysyntä on jatkunut suhteellisen vilkkaana, mitä selittää ainakin matalien korkojen jakson pitkittyminen.

Kuva 12: Tuonnin arvon muutosodotukset, saldoluku



Taulukko 11: Tuontiyrittäjien osuus, % pk-yrityksistä

	Kaikki yritykset %	Teollisuus %	Rakentaminen %	Kauppa %	Palvelut %
Suoraa tuontia harjoittavat	25	43	12	52	12

Taulukko 12: Tuontiyrittäjien odotukset tuonnin arvon muutoksesta

	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	40	51	9	31
Teollisuus	40	54	6	34
Rakentaminen	39	53	8	31
Kauppa	47	44	9	38
Palvelut	32	58	10	22

3.10 TUOTANTOKUSTANNUKSET

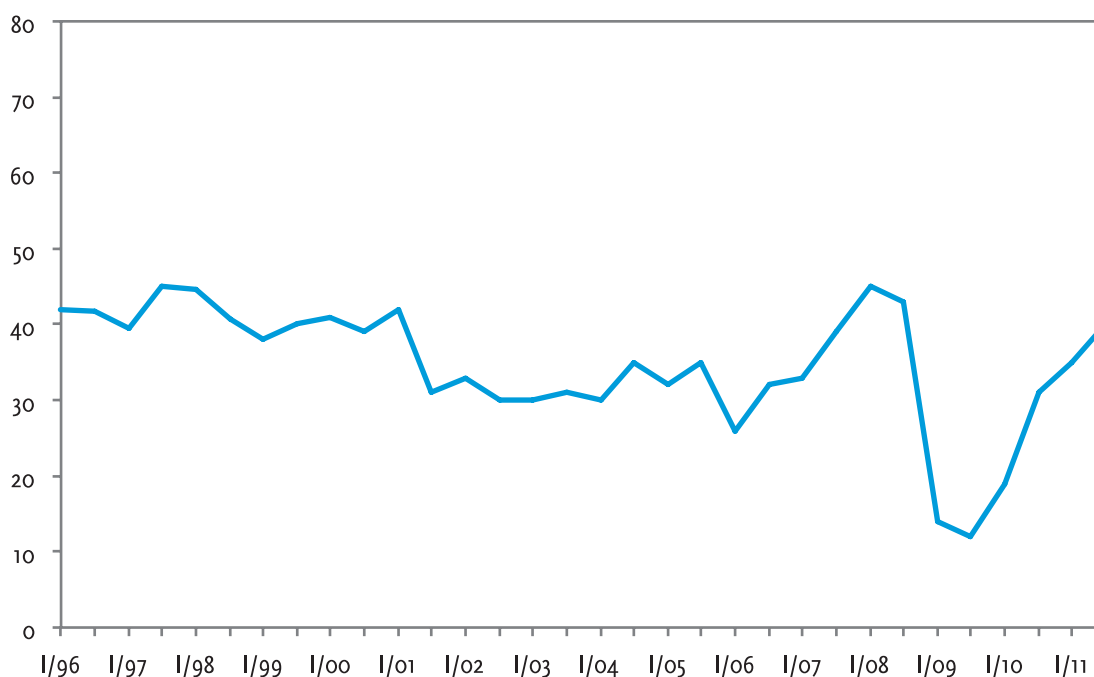
Tuotantokustannusten nousu yhtä aikaa epävarman kysynnän kanssa vaikeuttavat pk-yritysten toimintaa kuluvan syksyn ja ensi kevään aikana. Lähes puolet pk-yrityksistä näkee tuotantokustannusten edelleen nousevan, mikä nosti saldolukua viidellä yksiköllä +40:een.

Nousi tuli pääosin teollisuudesta, jossa tuotantokustannusten saldoluku pomppasi alkuvuodesta peräti

14 yksiköllä. Energian ja raaka-aineiden kalleus ja pelko niiden hintojen nousun jatkumisesta on ilmeinen.

Sen sijaan kaupassa ja palveluissa odotukset pysyivät alkuvuoden tasolla. Näiden alojen muuten heikentyneet odotukset johtuvat lähinnä asiakaskunnassa tapahtuvista muutoksista. Kuluttajien ostovoiman heikentymiseen varaudutaan sekä kaupan että palvelualojen pk-yrityksissä.

Kuva 13: Tuotantokustannusten muutosodotukset, saldoluku



Taulukko 13: Odotukset tuotantokustannusten muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Kasvatavat %	Pysyvät ennallaan %	Alenevat %	Saldoluku
Kaikki yritykset	47	46	7	40
Teollisuus	56	36	8	48
Rakentaminen	52	40	8	44
Kauppa	42	53	5	37
Palvelut	45	47	8	37

3.11 INFLAATIO-ODOTUKSET

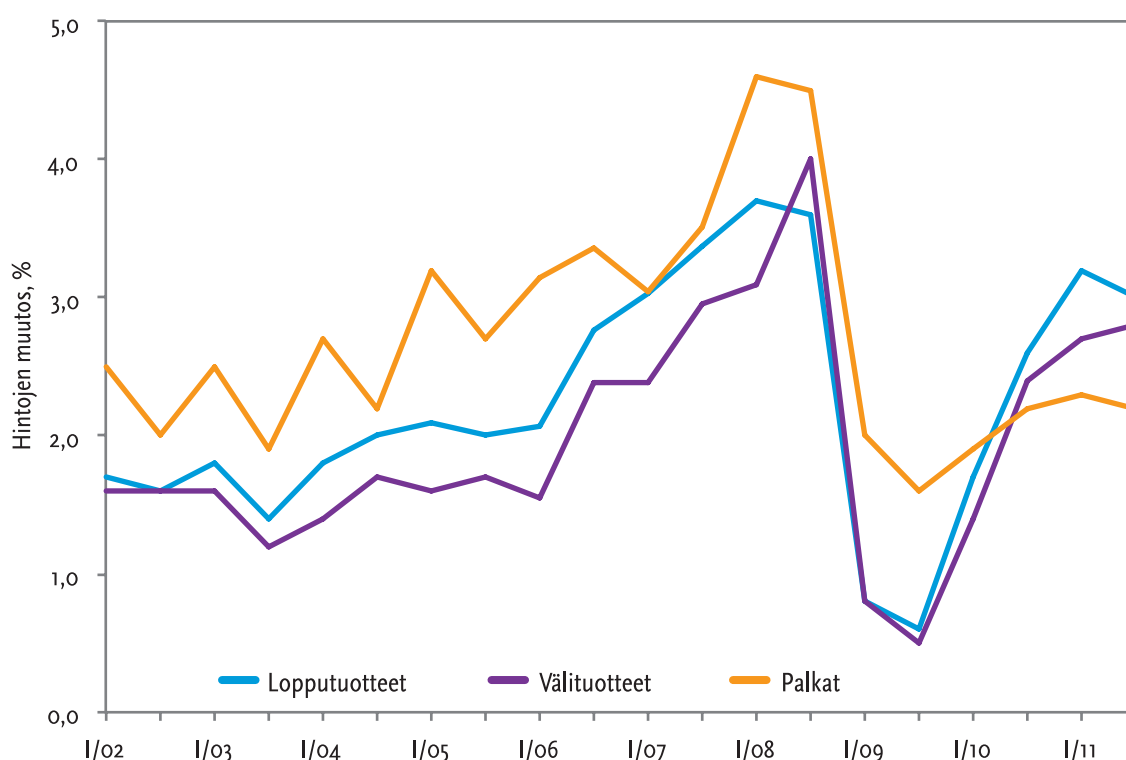
Odotukset hintojen ja palkkojen nousuvauhdista ovat pk-yrityksissä hieman alentuneet alkuvuoden barometrin tuloksiin verrattuna. Muutokset ovat pääosin pieniä, 0,1:n tai 0,2:n prosenttiyksikön luokkaa. Vain rakennusalalla inflaatio-odotukset ovat edelleen nousseet; esimerkiksi palkkojen nousuvauhdin alan pk-yritykset arvioivat nyt yli prosenttiyksikön nopeammaksi kuin vielä alkuvuonna.

Kaupan alan pk-yritysten näkemykset oman alan lopputuotteiden hintojen kehityksestä ovat hieman varovai-

sempia kuin muilla aloilla. Näkemyksen taustalla voivat olla huoli kuluttajien ostovoiman riittävydestä sekä tiukka kilpailutilanne alan suurten toimijoiden ja pk-yritysten välillä.

Kokonaisuudessaan pk-yritysten inflaatio-odotukset ovat varovaisemmat kuin arviot tuotantokustannusten noususta. Paineet kannattavuutta kohtaan jatkuvat.

Kuva 14: Inflaatio-odotukset, hintojen muutos-%



Taulukko 14: Odotukset inflaation tasosta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Lopputuotteet %	Välituotteet %	Palkat %
Kaikki yritykset	3,0	2,8	2,2
Teollisuus	3,1	3,2	2,2
Rakentaminen	3,7	4,4	3,2
Kauppa	2,6	2,8	2,1
Palvelut	3,0	2,4	2,2

Taulukko 15: Odotukset hintojen muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Nousevat %	Pysyvät ennallaan %	Laskevat %	Saldoluku
Lopputuotteet				
Kaikki yritykset	53	44	3	50
Teollisuus	56	40	4	52
Rakentaminen	60	38	2	58
Kauppa	55	39	6	49
Palvelut	50	48	2	48
Välituotteet				
Kaikki yritykset	56	42	2	54
Teollisuus	67	31	2	65
Rakentaminen	72	26	2	70
Kauppa	60	37	3	57
Palvelut	48	51	1	47
Palkat				
Kaikki yritykset	57	42	1	56
Teollisuus	67	32	1	66
Rakentaminen	67	32	1	66
Kauppa	57	41	2	55
Palvelut	52	47	1	51

4. TOIMINTAYMPÄRISTÖ, KASVUHAKUISUUS JA KEHITTÄMINEN

Tämä osio käsittelee pk-yritysten toimintaympäristöä: kasvuhakuisuutta sekä kehittämistarpeita ja -esteitä. Lisäksi osiossa tarkastellaan mahdollisten työsuhteen purkamiseen liittyvien ongelmien vaikutusta työsuhteeseen palkkaamisen esteenä. Osiossa kuvataan myös pk-yritysten sukupolven- ja omistajavaihdostilannetta sekä pk-yritysten rahoitusta. Yleisen talustilanteen epävarmuuteen liittyen jatketaan yritysten maksuvaikeuksien tarkastelua.

4.1 PK-YRITYSTEN KASVUSTRATEGIAT

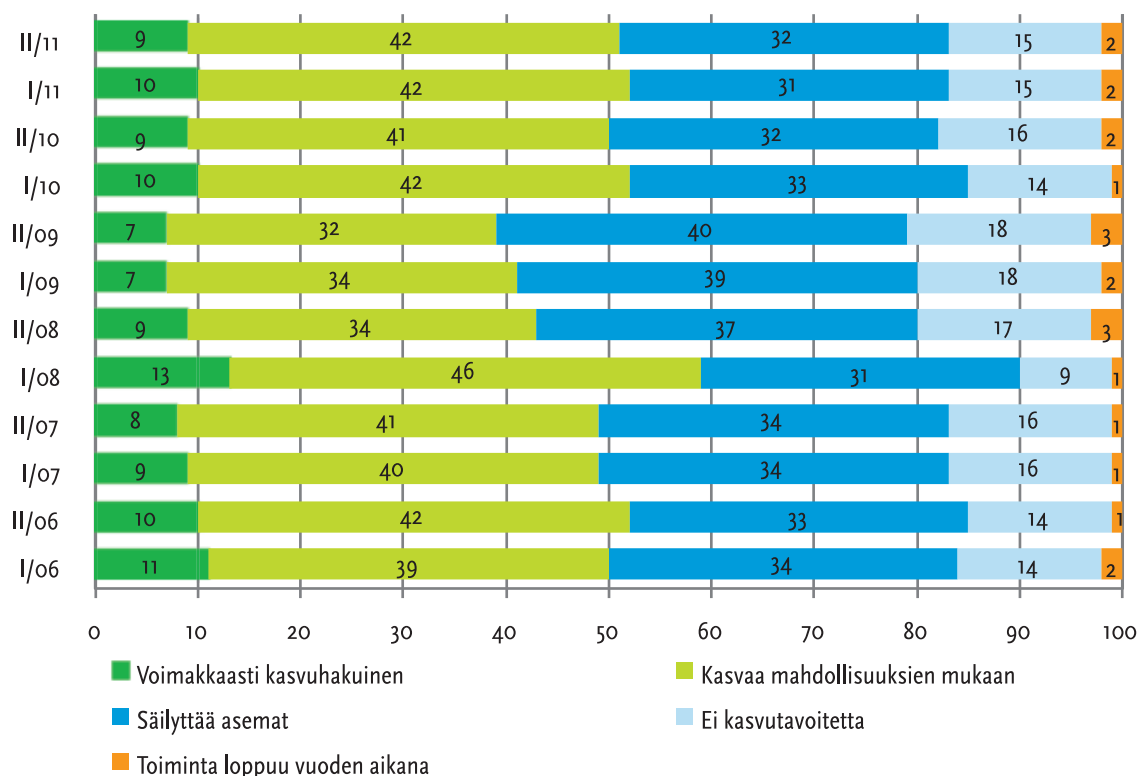
Innovatiiviset kasvavat yritykset ovat tärkeitä lähteitä kansantalouden kasvulle ja työllisyydelle. Yritysten kasvu on tärkeää paremman kannattavuuden ja kilpailuaseman saavuttamiseksi, sekä sitä kautta työllistämisaikutusten mielessä.

Lähes joka kymmenes pk-yritys ilmoittaa olevansa voimakkaasti kasvuhakuinen ja 42 prosenttia suunnittelee kasvavansa mahdollisuuksiensa mukaan. Vastaajista 15 prosentilla ei ole lainkaan kasvutavoitteita ja kaksi prosenttia arvioi toimintansa loppuvan seuraavan vuoden aikana. Asemansa säilyttämiseen pyrkiviä on kolmasosa. Talousnäkömyien heikentymisen seurauksena, kasvuhakuisuus on kääntynyt lievään laskuun ja aikaisempaa hieman useampi yritys pyrkii vain säilyttämään asemansa. Toistaiseksi mitään suurta muutosta ei kuitenkaan ole

nähtävissä yritysten kasvuhalukkuudessa ja kasvuhalukkuus on selvästi parin vuoden takaista aikaa korkeampi.

Toimialoittain tarkasteltuna rakennus- ja taloustalanteen muutos on näkynyt kasvuhakuisuuden hiipumisena hieman voimakkaammin kuin muilla aloilla. Muista päätoimialoista poiketen rakennus- ja taloustalanteen muutos on näkynyt kasvuhakuisuuden hiipumisena hieman voimakkaammin kuin muilla aloilla. Muista päätoimialoista poiketen rakennus- ja taloustalanteen muutos on näkynyt kasvuhakuisuuden hiipumisena hieman voimakkaammin kuin muilla aloilla. Muista päätoimialoista poiketen rakennus- ja taloustalanteen muutos on näkynyt kasvuhakuisuuden hiipumisena hieman voimakkaammin kuin muilla aloilla.

Kuva 15: Kasvuhakuisuuden kehitys, % pk-yrityksistä



Taulukko 16: Yritysten kasvuhakuisuus

	Voimakkaasti kasvuhakuiset %	Kasvuhakuiset %	Asemansa säilyttäjät %	Ei kasvutavoitetta %	Toimintansa lopettavat %
Kaikki yritykset	9	42	33	14	2
Toimialoittain					
Teollisuus	14	46	29	10	1
Rakentaminen	4	38	39	18	1
Kauppa	8	48	34	8	2
Palvelut	8	39	33	18	2
Kokoluokittain					
Alle 5 henkilöä	4	36	35	22	3
5–9 henkilöä	8	47	33	10	2
10–19 henkilöä	13	49	31	7	0
20–49 henkilöä	19	49	28	4	0
Yli 50 henkilöä	31	47	18	3	1
Perustamisvuoden mukaan					
ennen 1990	6	41	37	14	2
1990–1999	8	39	33	17	3
2000–2004	10	46	27	15	2
2004 jälkeen	16	45	25	12	2

4.2 PK-YRITYSTEN KEHITTÄMISTARPEET JA -ESTEET

Yritysten toimintaedellytykset muuttuvat kiihtyvällä tahdilla jatkuvasti tapahtuvien yhteiskunnallisten muutosten seurauksena. Tämän seurauksena myös pk-yritysten on menestyäkseen ja kilpailussa pärjätäkseen kehityttävä. Yllättäen pk-yrityksistä peräti 16 prosenttia kokee, ettei heillä ole minkäänlaisia kehittämistarpeita. Tällaisten yritysten määrä on lähes kaksinkertaistunut vuoden takaisesta.

Kehittämistarpeita omaavat pk-yritykset kokevat suurimman kehittämistarpeen olevan myynnin ja markkinoinnin alueella. Seuraavaksi eniten tarpeita yrityksillä on henkilöstön kehittämisessä ja koulutuksessa. Henkilöstön osaamisen turvaamista ei koeta samassa määrin tärkeäksi teollisuudessa kuin muilla toimialoilla. Myynnin ja markkinoinnin kehittämistä pidetään tärkeänä erityisesti kaupassa, kun taas rakentamisessa sen merkitys nähdään keskimääräistä pienemmäksi. Rakentamisessa sen sijaan pidetään juuri henkilöstön kehittämistä ja koulutusta sekä johtamista hieman keskimääräistä useammin tärkeimpänä kehittämisen kohteena.

Tuotannon, tuotekehityksen ja laadun parantaminen sekä verkostoituminen ja alihankinta koetaan asioiksi, joiden alueella yrityksillä on erityisesti kehitystarpeita. Rakentamisessa ja palveluissa verkostoitumisen

ja teollisuudessa puolestaan tuotekehityksen merkitys kehittämistarpeena nähdään muita aloja tärkeämmäksi. Yllättävää sen sijaan on se, että rahoituksen merkitys on vähentynyt.

Yrityksen hallitustyöskentelyä, jota kysyttiin toisen kerran, ja kansainvälistymistä sekä vientiä pidetään vain harvoin tärkeimpänä kehittämiskohteena. Kansainvälistymistä ja vientiä pidetään teollisuudessa kuitenkin muita aloja useammin tärkeänä.

Nuorissa yrityksissä nähdään muita yrityksiä useammin kehittämistarvetta markkinoinnissa ja myynnissä sekä taloushallinnossa ja rahoituksessa. Pienemmissä yrityksissä on enemmän niitä yrityksiä, jotka eivät tunnista kehittämistarpeita, kun taas suuremmissa pk-yrityksissä lähes kaikissa on kehittämistarpeita, joissa painottuvat erityisesti johtaminen sekä henkilöstön kehittäminen ja koulutus. Kotimarkkinayrityksissä nähdään kehitettävää erityisesti henkilöstössä sekä hieman muita useammin myös verkottumisessa ja yhteistyössä. Laajemmilla markkinoilla toimivissa yrityksissä korostuu myynti ja markkinointi. Kasvuhakuisimmista yrityksistä lähes kaikki tunnistavat omaavansa kehittämistarpeita. Tällaisissa yrityksissä erityisesti vientiä ja kansainvälistymistä sekä johtamista

pidetään keskimääräistä useammin tärkeimpänä kehittämisen kohteena. Lisäksi henkilöstön kehittäminen ja koulutus nähdään muita hieman useammin tärkeäksi.

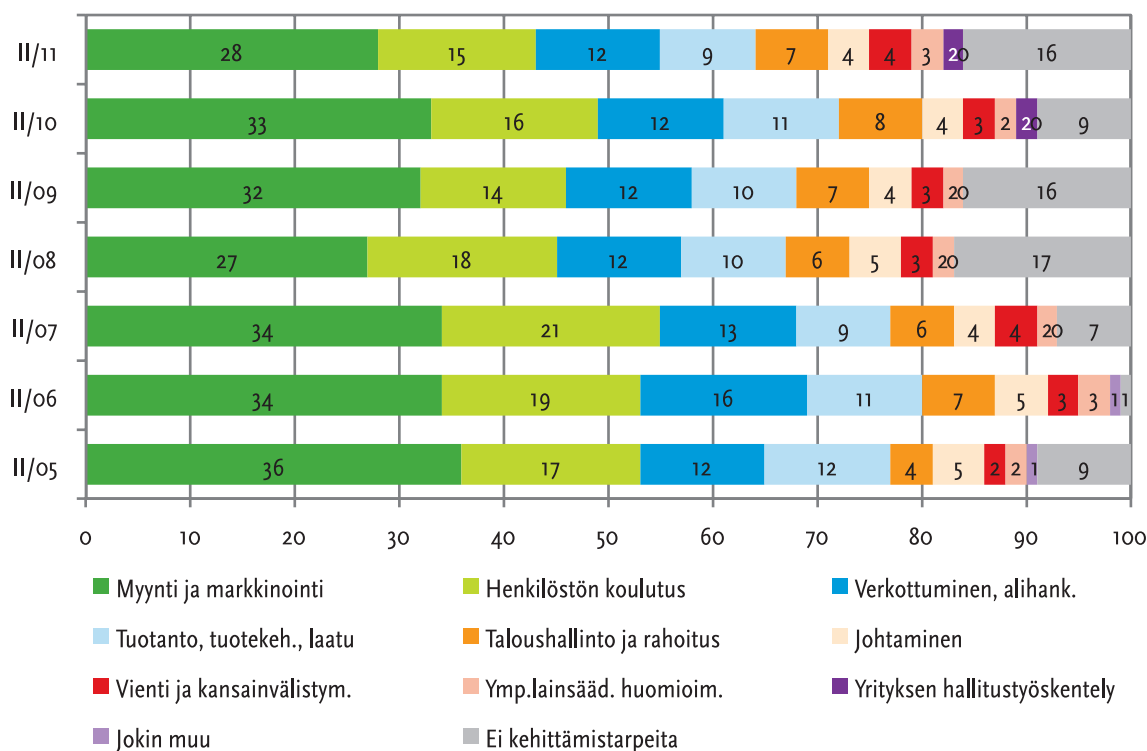
Epävarma suhdannetilanne nähdään kehittämisen pahimmaksi esteeksi aiempaa harvemmin kaikilla toimialoilla. Tästä huolimatta se on tärkein este ja verrattaessa tilannetta aikaan ennen edellistä taantumaa, nähdään epävarma suhdannetilanne selvästi useammin merkittävimmäksi esteeksi. Yksittäisistä tekijöistä ammattitaitoisen työvoiman saatavuutta pidetään toiseksi ja kireää kilpailutilannetta kolmanneksi merkittävämpänä kehittämisen esteenä. Muista tekijöistä selkeimmin on nousut kustannustason osatekijät, jonka merkitys on kasvanut kolmanneksella.

Kova kilpailutilanne koetaan kehittämisen jarruksi erityisesti rakentamisessa ja kaupassa. Kustannustaso nähdään esteeksi etenkin teollisuudessa. Kaupassa ja

teollisuudessa koetaan suhdannetekijät hieman muita toimialoja suuremmaksi kehittämisen esteeksi. Vastavasti niissä ammattitaitoisen työvoiman saatavuutta ei koeta esteeksi samassa laajuudessa kuin muilla toimialoilla. Rakentamisessa sen sijaan työvoiman saatavuus koetaan hieman keskimääräistä useammin esteeksi epäterveen kilpailun lisäksi. Rakentamisessa muita aloja harvemmin puolestaan muut resurssitekijät koetaan kehittämisen esteeksi.

Kasvuhakuisimmissa ja nuorissa yrityksissä rahoitus koetaan muita yrityksiä useammin kehittämisen esteeksi. Kansainvälisillä markkinoilla toimivissa yrityksissä korostuu suhdannetilanne verrattuna muihin yrityksiin. Keskiuurissa yrityksissä korostuu myös kustannustaso ja epäterve kilpailu. Kotimarkkinayrityksissä sen sijaan kehittämisen esteeksi koetaan erityisesti työvoimakustannusten taso ja epäterve kilpailu.

Kuva 16 : Tärkein kehittämistarve, % pk-yrityksistä



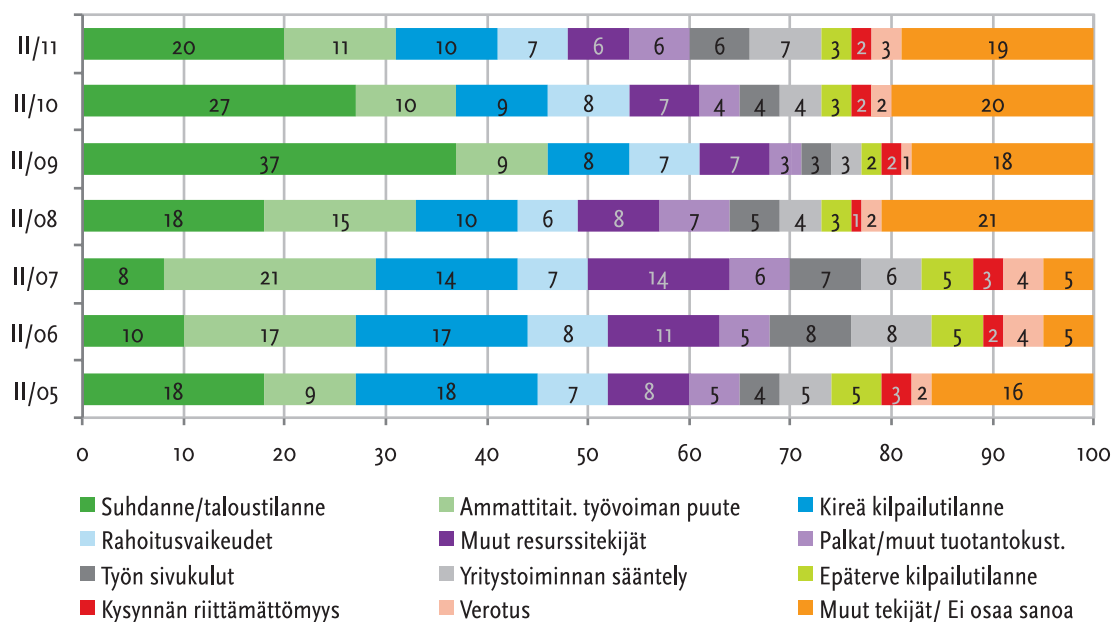
Taulukko 17: Yrityksen tärkein kehittämistarve

	Kaikki yritykset %	Teollisuus %	Rakentaminen %	Kauppa %	Palvelut %
Johtaminen	4	3	5	4	4
Yrityksen hallitustyöskentely	2	2	2	1	2
"Henkilöstön kehittäminen ja koulutus"	15	10	19	14	17
Markkinointi ja myynti	28	23	22	38	27
Vienti ja kansainvälistyminen	4	10	0	3	3
Rahoitus, talous ja laskentatoimi	7	5	10	8	6
"Tuotanto ja materiaalitoiminnot, tietotekniikka, tuotekehitys ja laatu"	9	18	9	6	8
"Yhteistyö/verkottuminen, alihankinta"	12	8	14	10	14
"Ympäristö- ja muiden säädosvaatimusten huomioiminen"	3	3	4	3	2
Ei kehittämistarpeita/ei osaa sanoa	16	18	15	13	17

Taulukko 18: Yrityksen kehittämisen pahin este

	Kaikki yritykset %	Teollisuus %	Rakentaminen %	Kauppa %	Palvelut %
Yritystoiminnan sääntely	7	5	5	6	8
- Byrokratia	4	3	4	3	5
- Työlainsäädäntö/tesit	2	2	0	1	2
- Muu sääntely	1	0	1	2	1
Kustannustaso	15	19	15	14	14
- Työn sivukulut	6	9	8	7	5
- Palkkataso/ muut tuotantokustannukset	6	6	4	5	6
- Verotus	3	4	3	3	3
Kilpailutilanne	15	14	19	18	14
- Kireä kilpailu	10	11	11	11	9
- Epäterve kilpailu	3	2	6	3	3
- Kysynnän riittämättömyys/ epävakaas	2	1	2	4	2
Rahoitus	7	8	6	8	7
- Saatavuus	3	4	1	3	3
- Hinta	1	1	0	1	1
- Vakuuksien puute	3	3	5	4	3
Resurssitekijät	17	16	18	14	19
- Ammattitaitoisen työvoiman saatavuus	11	9	15	9	12
- Muut resurssitekijät	6	6	3	5	7
Suhdanne/maailmantilanne	20	22	20	23	19
Muut tekijät/Ei osaa sanoa	19	16	17	17	19

Kuva 17: Kehittämisen pahin este, % pk-yrityksistä



4.3 TYÖSUHTEESEEN PALKKAMISEN ESTEET

Työsuhteeseen palkkaamisen esteitä tarkasteltiin tällä kertaa näkökulmasta, jossa korostettiin työsuhteen purkamisen mahdollisia ongelmia. Asiantuntijoiden mukaan pk-yrityksillä on korkea kynnyks palkata työntekijöitä, koska potentiaalisella työnantajalla on pelko vaikeuksista irtisanoa osaamiseltaan ja soveltuvuudeltaan yritykseen sopimaton työntekijä.

Näkemykset työsuhteen purkamisen ongelmien yhteydestä rekrytointipäätöksiin ovat pk-yrityksissä hyvin erilaisia. Hieman yli joka neljännes vastaajista katsoo, ettei työsuhteen päättämiseen mahdollisesti liittyvillä ongelmilla ole vaikutusta työvoiman palkkauspäätöksiin. Toisaalta yhtä suuri osa vastaajista on sitä mieltä, että nämä ongelmat vaikuttavat työllistämispäätöksiin erittäin paljon.

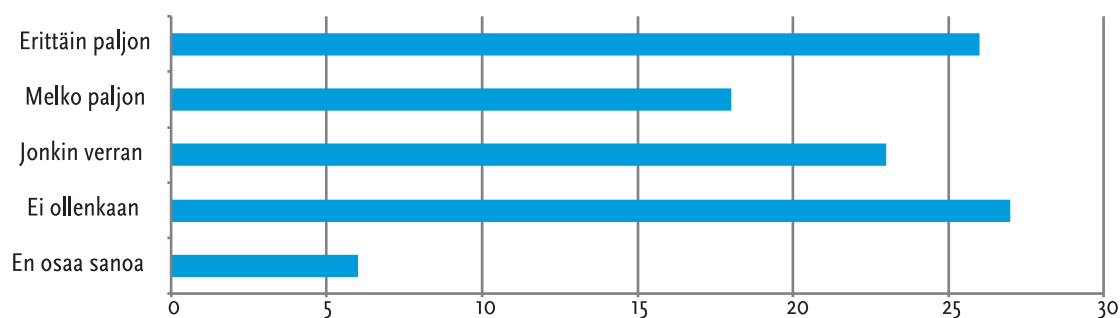
Pk-yrityksistä 26 prosenttia ilmoitti, että ongelmat työsuhteen purkamisessa rajoittavat erittäin paljon työsuhteeseen palkkaamista ja 18 prosenttia vastaajista ilmoitti niiden rajoittavan ainakin jonkin verran työsuhteeseen palkkaamista. Työsuhteeseen palkkaamista rajoittavim-

maksi ongelmat koettiin rakentamisessa ja kaupassa. Palveluissa mahdollisten työsuhteen purkamiseen liittyvien ongelmien merkitys työsuhteeseen palkkaamisen esteenä oli hieman muita toimialoja pienempi.

Tarkasteltaessa erikokoisia yrityksiä havaittiin, että pienyritykset kokivat ongelmat rajoittavan rekrytointia voimakkaammin. Yrityksistä, jotka työllistävät 20–49 henkeä, 29 prosenttia kokee työsuhteen päättämisen ehtojen rajoittavan niiden omaa työvoiman lisäystä. Vain 11 prosenttia tämän kokoluokan yrityksistä katsoo, ettei ongelmaa ole.

Mikroyrityksissä ongelmat työsuhteen purkamisessa rajoittavat työsuhteeseen palkkaamista vähemmän kuin muissa pk-yrityksissä. Mikroyrityksistä lähes joka kolmas katsoo, että työsuhteen päättämisen vaikeus ei vaikuta yrityksen omiin rekrytointipäätöksiin. Sen sijaan yli 50 hengen yrityksistä vain 13 prosenttia kokee samoin. Selvitettäessä yritysten kokemuksia vaikeuksista, pk-yrityksistä 18 prosenttia ilmoitti kohdanneensa usein tai toistuvasti vaikeuksia työsuhteen päättämässä siksi, että työn-

Kuva 18: Työsuhteen purkamiseen liittyvät ongelmat rajoittavat rekrytointia, % pk-yrityksistä



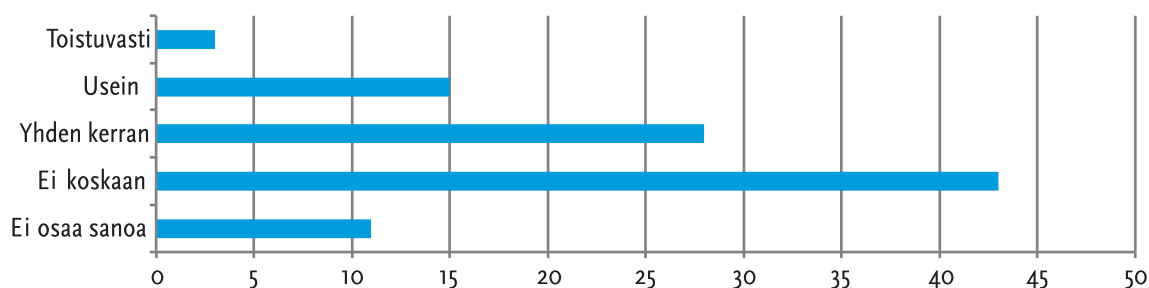
tekijän osaaminen ja soveltuvuus eivät vastaa odotuksia. Vähintään yksi kokemus edellä kuvatuista syistä johtuvista ongelmista löytyi lähes puolelta pk-yrityksiä.

Teollisuudessa ja erityisesti rakennusalalla pk-yrityksillä on selvästi kauppaa ja palveluja enemmän kokemuksia vaikeuksista päättää työsuhde silloin kun työntekijä osoittautuu yritykseen sopimattomaksi siksi, että työntekijän osaaminen ja soveltuvuus eivät vastaa odotuksia. Palveluissa huonoja kokemuksia oli vähemmän kuin muilla toimialoilla ja erityisen suuri ero palvelujen eduksi oli toistuvissa tai usein koetuissa ongelmissa. Toimialoittaisia eroja selittää osaltaan se, että jotkut toimialat, kuten rakennusala kärsivät toistuvasti suhdanteista johtuvista eroista työvoiman saatavuudessa. Tilanteessa,

jossa alalla on akuutti työvoimapula, rekrytointi on erityisen haastavaa.

Kokoluokittain tarkasteltuna keskisuurissa yrityksissä oli selvästi enemmän kokemuksia vaikeuksista päättää työsuhde niissä tapauksissa kun työntekijän osaaminen ja soveltuvuus eivät vastaa odotuksia. Keskisuurista yrityksistä ainoastaan reilu 10 prosenttia ei ollut koskaan törmännyt ongelmaan. Mikroyrityksissä vastaavasti tilanne oli lähes päinvastainen, eli niistä yli puolella ei ollut koskaan vastaavia ongelmia. Syy eroon on itsestään selvä, sillä rekrytointien määrän kasvu lisää tutkimusten mukaan riskiä epäonnistua. Toisaalta tutkimusten mukaan mikroyritysten rekrytointi tapahtuu monasti sellaisten henkilöiden piiristä, jotka yrittäjä tuntee.

Kuva 19: Kokemukset ongelmista työsuhteen päättämisessä, % pk-yrityksistä



4.4 SUKUPOLVEN- TAI OMISTAJANVAIHDOKSET SEKÄ AIKEET YRITYSTEN OSTAMISEEN

Yli kolmasosa pk-yrityksistä suunnittelee sukupolven- tai omistajavaihdosta. Yrityksistä 25 prosentissa odotetaan sukupolven- tai omistajavaihdosta seuraavan 5 vuoden kuluessa. Kokonaisuus on säilynyt parin viime vuoden tasolla. Tämä vuonna kysyttiin ensimmäistä kertaa myös hieman pidemmän aikavälin arviota. Pk-yrityksistä 13 prosenttia suunnittelee sukupolven- tai omistajavaihdosta, joka tapahtuu myöhemmin kuin viiden vuoden kuluessa. Vastaajista 54 prosenttia ei ainakaan tietoisesti suunnittele sukupolven- tai omistajavaihdosta lähivuosina oman yrityksen kohdalla.

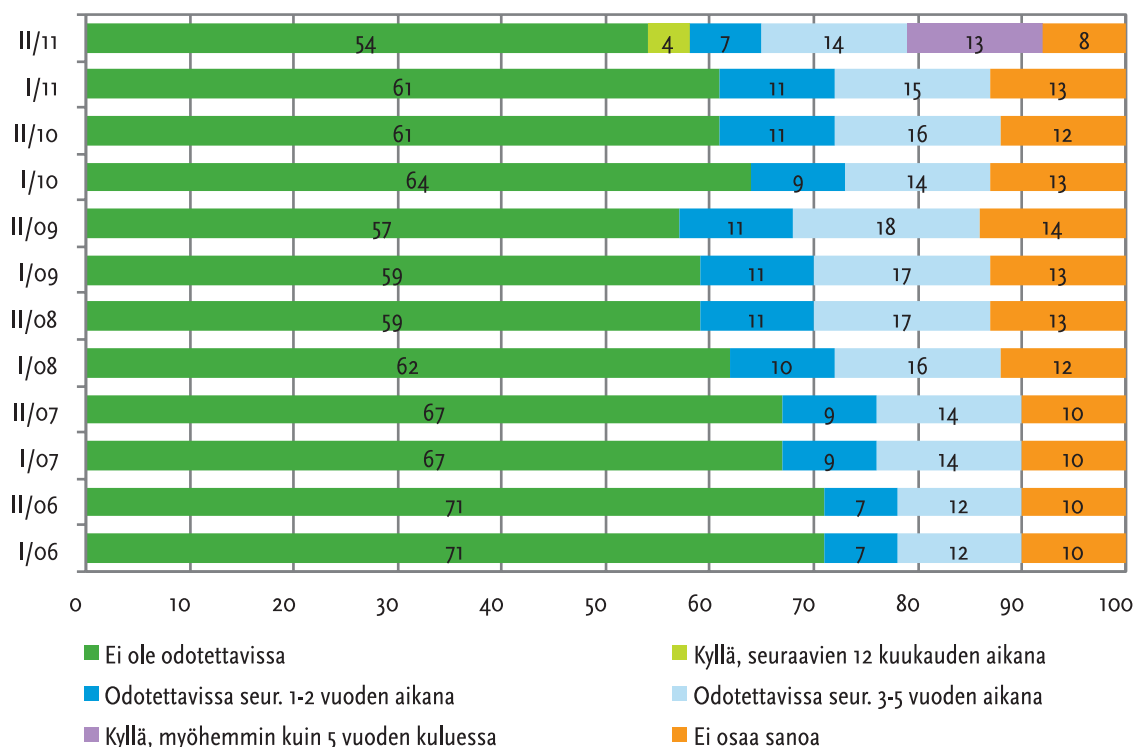
Tarve sukupolven- tai omistajavaihdoksiin riippuu vahvasti yritysnoosta ja lisääntyy yritysnoosta kasvaessa. Yksinyrittäjistä vain 16 prosenttia tunnistaa tarpeen seuraavan viiden vuoden aikana, mutta muissa pk-yrityksissä tarve on noin neljänneksellä. Yksinyrittäjien tarve sukupolven- tai omistajavaihdoksiin lähimmän viiden vuoden aikana on kasvanut, mutta muiden yrityskokojen kohdalla ei merkittävää muutosta ole tapahtunut. Omistajavaihdos tulee ajankohtaiseksi erityisesti keskisuurissa teollisuuden pk-yrityksissä. Vähiten tarvetta sukupolven- tai omistajavaihdoksiin on palvelusektorilla. Tarkasteltaessa pidemmällä aikavälillä tilannetta, havaitaan

tilanteen tasoittuvan sekä erikokoisten yritysten että eri toimialojen välillä.

Yrittäjien ikärakenne on selvästi vinoutuneempi kuin palkansaajien. Väestön ikääntymisen seurauksena sukupolven- tai omistajavaihdoksia tai vaihtoehtoisesti yritystoiminnan päättämisiä onkin tulevaisuudessa odotettavissa runsaasti. Mikäli nämä tapahtuisivat ennakoidussa aikataulussa, merkitsi se vuosittain noin 10 000 sukupolven- tai omistajavaihdoksen mahdollisuutta ja tarvetta lähivuosina.

Selvitettäessä sukupolven- tai omistajavaihdoksiin liittyviä haasteita ja syitä tarkemmin, nousivat esiin laaja kirjo erilaisia syitä. Selkein haaste sukupolven- tai omistajavaihdoksiin pk-yrityksissä on sopivan jatkajan tai ostajan löytäminen. Vastaajista 54 prosenttia ilmoitti sen olevan keskeisin haaste ja erityisen merkittäväksi se nousi palvelualoilla. Muina haasteina koettiin rahoitus, jonka 18 prosenttia pk-yrityksistä nimesi suurimmaksi haasteekseen. Rakennusalalla rahoitukseen liittyvät ongelmat olivat lähes kolmanneksen yleisempiä kuin muilla toimialoilla. Yrityksen matala markkina-arvo tai siihen liittyvä epävarmuus oli merkittävin haaste 14 prosentille vastaajista.

Kuva 20: Suunnitteilla olevan sukupolven- tai omistajanvaihdoksen odotettavuus, % pk-yrityksistä



Verotus koetaan koko vastaajajoukon näkökulmasta rahoitusta pienemmäksi ongelmaksi. Vastaajista 12 prosentille se on suurin haaste, mutta verokysymykset korostuvat suurempien pk-yritysten omistusjärjestelyissä. Yli 5 miljoonan euron liikevaihtoon yltävistä yrityksistä, joissa omistajanvaihdos on suunnitteilla, lähes 20 prosenttia pitää ankaraa verotusta pahimpana ongelmana. Lisäksi kaksi prosenttia pk-yrityksistä kertoi suurimman haasteen olevan yrityksen vaikea markkina-asema alihankkijana.

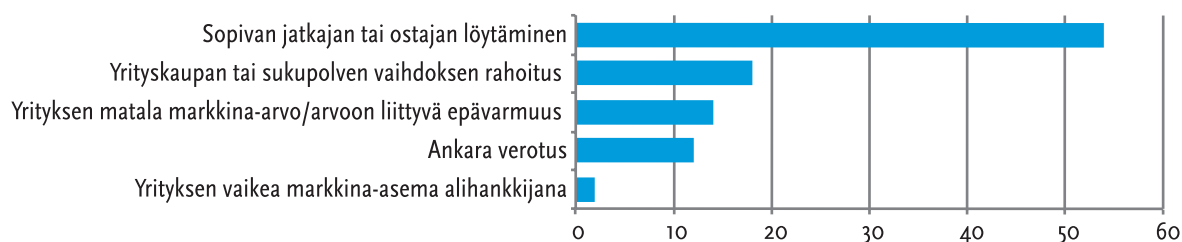
Yritystoiminnasta luopuminen tapahtuu ensisijaisesti eläköitymisen vuoksi. Pk-yritysten sukupolven- tai omistajanvaihdoksissa peräti 88 prosentissa syynä on yrittäjän eläkkeelle jäänti. Huomion arvoista vastauksissa on myös se, että yrityksen tarvitsemia investointeja ei pelätä. Investointitarpeeseen liittyvien liian suuriksi koettujen riskien vuoksi yrittäjyydestä luopuu vain kuusi prosenttia yrittäjistä ja kohtuuttoman kovan kilpailun vuoksi neljä prosenttia yrittäjistä.

Harmaalla taloudella ja sen määrän kasvulla on nähtävissä vaikutus yrittäjyydestä luopumiseen. Lähivuosina omistajanvaihdosta tai yritystoiminnasta luopumista suunnittelevista pk-yrityksistä kaksi prosenttia ilmoitti syyksi yritystoimintaa vaikeuttavan harmaan talouden. Harmaasta taloudesta johtuvat ongelmat ovat rakennus- alalla hieman yleisempänä syynä omistajanvaihdoksiin kuin muilla toimialoilla.

Aikeita yrityksen ostamiseen selvitettiin samalla kun kartoitettiin sukupolven- tai omistajanvaihdoksia. Noin 10 prosentilla pk-yrityksiä on suunnitelmissa yrityksen ostaminen lähivuosina. Kiinnostus kohdistui pääasiassa muihin kuin rakennusalan yrityksiin. Osuutta voidaan pitää kohtuullisen merkittävänä, ja se kertoo pk-yritysten luontaisesta uusiutumishalusta.

Ostohaluja löytyi ennen kaikkea kasvuhaluimmilta yrityksiltä. Näille yrityksille yrityskaupat ovat yksi keskeinen kasvun väline.

Kuva 21: Sukupolven- tai omistajanvaihdoksen keskeisin haaste, % pk-yrityksistä



4.5 ULKOINEN RAHOITUS JA SEN KÄYTTÖ

Sopeutuminen talouskriisin seurauksiin ja varautuminen talouden uuteen heikkenemiseen ovat vähentäneet pk-yritysten ulkoisen rahoituksen hankintaa. Barometrin mukaan 45 prosentilla pk-yrityksistä on nyt ulkoista rahoitusta, kun aiemmin vastaava osuus pysyi vuosikausia 50 prosentin tasolla.

Eniten rahoitusta ovat vähentäneet teollisuuden pk-yritykset, joista vielä alkuvuonna lähes 70 prosentilla oli lainaa rahoituslaitoksilta. Nyt enää 57 prosentilla. Myös kaupan alalla ulkoisen rahoituksen yleisyys on vähentynyt poikkeuksellisen selvästi.

Kokoluokittain oleellisin muutos alkuvuodesta tapahtui aivan pienimmissä, alle 5 hengen yrityksissä. Niistä

noin joka kolmannella on enää lainaa, kun osuus edellisessä barometrissa oli vielä 42 prosenttia.

Voimakkaasti kasvuhakuisista yrityksistä tasan puolet on ottanut viime aikoina ulkoista rahoitusta: Osuus on jopa hieman suurempi kuin alkuvuonna. Muuten rahoituksen hankinnan yleisyys on vähentynyt sekä toimialoitain että kokoluokittain, eniten 10–19 hengen yrityksissä.

Näkemyks talouden heikkenemisestä näkyy suunnitellun rahoituksen käyttötarkoituksissa. Käyttöpääoman tarve on jälleen korostunut. Hieman runsas neljännes rahoituksen hakemista suunnittelevista nimeää käyttöpääoman tärkeimmäksi rahoituksen käyttökohteeksi. Alkuvuonna vastaava osuus oli 4 prosenttiyksikköä alempi.

Taulukko 19: Ulkoisen rahoituksen yleisyys

Toimialoittain					
	Kaikki yritykset %	Teollisuus %	Rakentaminen %	Kauppa %	Palvelut %
On lainaa rahoituslaitoksista	45	57	51	43	41
Kasvuhakuisuuden mukaan					
	Voimakkaasti kasvuhakuiset %	Kasvuhakuiset %	Asemansa säilyttäjät %	Ei kasvutavoitteita %	Toimintaansa lopettavat %
On lainaa rahoituslaitoksista	59	47	44	34	27
Kokoluokittain					
	alle 5 henkilöä %	5–9 henkilöä %	10–19 henkilöä %	20–49 henkilöä %	yli 50 henkilöä %
On lainaa rahoituslaitoksista	34	51	54	63	67

Taulukko 20: Ulkoisen rahoituksen ottamisen yleisyys

Toimialoittain					
	Kaikki yritykset %	Teollisuus %	Rakentaminen %	Kauppa %	Palvelut %
Ottanut rahoitusta	26	33	34	26	24
Kasvuhakuisuuden mukaan					
	Voimakkaasti kasvuhakuiset %	Kasvuhakuiset %	Asemansa säilyttäjät %	Ei kasvutavoitteita %	Toimintaansa lopettavat %
Ottanut rahoitusta	50	27	24	15	16
Kokoluokittain					
	alle 5 henkilöä %	5–9 henkilöä %	10–19 henkilöä %	20–49 henkilöä %	yli 50 henkilöä %
Ottanut rahoitusta	18	29	33	43	50

Heikentyneet investointinäkyvät vähentävät rahoituksen tarvetta lähimmän 12 kuukauden aikana. Rahoituksen hakemista kone- ja laiteinvestointien laajennuksiin kaavailee 4 prosenttiyksikköä pienempi joukko kuin alkuvuodesta. Myös korvausinvestointien rahoitusaikamukset vähenivät hiukan. Sen sijaan rakennusinvestointeihin tarvitsee rahoitusta samat 15 prosenttia kuin edellisessä barometrissa.

Vaikka varovaisuus ulkoisen rahoituksen käytössä on lisääntynyt, ei rahoituksen rakenteessa ole tapahtunut mainittavaa muutosta: pk-yritykset suunnittelevat hakevansa rahoitusta ensisijaisesti pankeista sekä Finnverasta. Muiden rahoittajien joukosta pääomasijoittajien rooli on edelleen hienokseltaan vahvistunut.

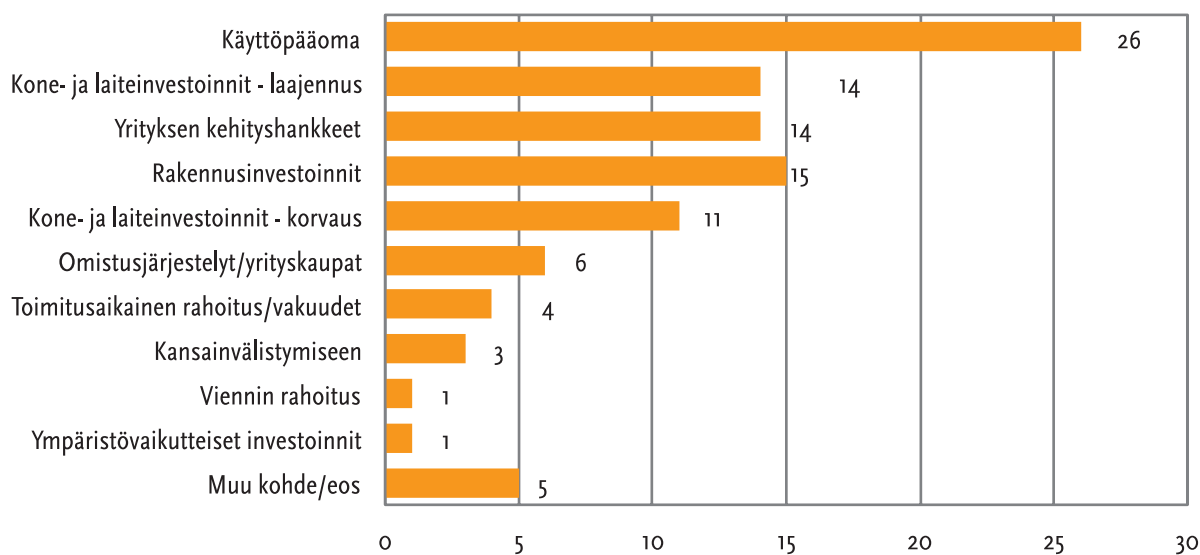
Toimialoista teollisuuden ja rakennusalan rahoitussuunnitelmien muutokset menivät nyt ristiin: teollisuuden pk-yritykset aikovat pankkien sijasta turvautua entistä useammin Finnveraan, kun taas rakennusalalla rahoituksen pankkikeskeisyys näyttää vahvistuvan entisestään.

Kaupan alalla kiinnostus pääomasijoittajia kohtaan vahvistui edellisestä barometrissa kolmella prosenttiyksiköllä 12 prosenttiin. Suurimmat lyhyen ajan muutokset rahoitussuunnitelmissa tapahtuivat voimakkaasti kasvuhakuisissa yrityksissä: pankkien osuus aiottuna rahoituksen lähteenä näissä yrityksissä aleni ja osuuttaan nostivat ELY-keskukset ja pääomasijoittajat.

Taulukko 21: **Ulkoisen rahoituksen ottamisaikamukset**

Toimialoittain					
	Kaikki yritykset %	Teollisuus %	Rakentaminen %	Kauppa %	Palvelut %
Aikoo ottaa rahoitusta	23	35	28	22	20
Kasvuhakuisuuden mukaan					
	Voimakkaasti kasvuhakuiset %	Kasvuhakuiset %	Asemansa säilyttäjät %	Ei kasvutavoitetta %	Toimintansa lopettavat %
Aikoo ottaa rahoitusta	47	25	19	9	16
Kokoluokittain					
	alle 5 henkilöä %	5–9 henkilöä %	10–19 henkilöä %	20–49 henkilöä %	yli 50 henkilöä %
Aikoo ottaa rahoitusta	14	26	27	37	47

Kuva 21: **Ulkoisen rahoituksen tärkein käyttötarkoitus, % yrityksistä, jotka aikovat ottaa rahoitusta seuraavan 12 kuukauden aikana**



Taulukko 22: **Ulkoisen rahoituksen tärkein aiottu käyttötarkoitus kasvuhakuisuuden mukaan**

	Voimakkaasti kasvuhakuiset %	Kasvuhakuiset %	Asemansa säilyttäjät %	Ei kasvutavoitetta %
Koneiden ja laitteiden korvausinvestoinnit	2	14	12	18
Koneiden ja laitteiden laajennusinvestoinnit	15	16	13	11
Rakennusinvestoinnit	10	14	19	20
Ympäristövaikutteiset investoinnit	0	1	1	7
Käyttöpääoma	31	22	28	16
Omistusjärjestelyt/yrityskaupat	7	6	6	4
Viennin rahoitus ja riskien kattaminen	1	1	1	0
Kansainvälistyminen	9	2	0	0
Yrityksen kehityshankkeet	20	16	9	11
Toimitusaikaiset vakuudet	2	4	7	4
Muu tarkoitus	3	4	4	9

Taulukko 23: **Ulkoisen rahoituksen tärkein aiottu käyttötarkoitus toimialoittain**

	Kaikki yritykset %	Teollisuus %	Rakentaminen %	Kauppa %	Palvelut %
Koneiden ja laitteiden korvausinvestoinnit	11	13	12	6	13
Koneiden ja laitteiden laajennusinvestoinnit	14	24	18	9	11
Rakennusinvestoinnit	15	10	21	15	15
Ympäristövaikutteiset investoinnit	1	1	0	1	2
Käyttöpääoma	26	24	20	34	25
Omistusjärjestelyt/yrityskaupat	6	5	3	10	5
Viennin rahoitus ja riskien kattaminen	1	1	0	1	1
Kansainvälistyminen	3	2	0	2	3
Yrityksen kehityshankkeet	14	10	14	10	17
Toimitusaikaiset vakuudet	4	5	10	6	3
Muu tarkoitus	5	5	2	6	5

Taulukko 24: **Ulkoisen rahoituksen aiottu lähteet */**

	Pankki %	Rahoitusyhtiö %	Finnvera %	ELY-keskus %	Tekes %	Pääomasijoittaja %	Vakuutusyhtiö %
Kaikki yritykset	77	20	28	16	9	10	5
Toimialoittain							
Teollisuus	78	22	40	30	14	7	5
Rakentaminen	85	22	24	12	4	8	5
Kauppa	80	10	29	9	5	12	4
Palvelut	72	20	23	14	10	11	5
Kasvuhakuisuuden mukaan							
Voimakkaasti kasvuhakuiset	67	19	45	34	22	24	5
Kasvuhakuiset	79	20	27	15	7	7	5
Asemansa säilyttäjät	80	22	22	8	4	6	5
Ei kasvutavoitetta	73	20	11	7	7	4	4
Perustamisvuoden mukaan							
ennen 1990	80	21	24	18	6	7	5
1990–1999	79	27	28	14	8	10	5
2000–2004	71	19	29	17	13	12	4
2004 jälkeen	72	18	37	16	16	16	6

*/ Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

4.6 MAKSUVAIKEUDET

Suhdanne- ja liiketoimintänäköymien heikkeneminen näkyy myös pk-yritysten kokemissa omista maksuvaikeuksissa. Maksuvaikeuksien väheneminen on pysähtynyt. Barometrin pk-yrityksistä 15 prosenttia raportoi kokeneensa maksuvaikeuksia viimeksi kuluneiden 3 kuukauden aikana. Osuus on täsmälleen sama kuin kevään barometrissa ja edelleen huomattavasti normaalitilannetta korkeampi.

Hälyttävien tilanne maksuvaikeuksien yleisyydessä on 20–49 hengen teollisuusyrityksissä, joista joka neljännellä on ollut maksuvaikeuksia. Tämä viittaa siihen, että teollisuuden alihankkijoiden asema on entistä tukalampi. Kan-

sainvälisen talouden käänne heikompaan ennakoi teollisuuden maksuvaikeuksien yleistyvän vielä nykyisestä.

Kaupan alalla maksuvaikeudet ovat vähentyneet mutta rakentamisessa jopa nousseet aiemmasta. Kokoluokittain maksuvalmiustilanne on pahentunut muissa kokoluokissa paitsi aivan pienimmässä mikroyrityksissä sekä 10–19 hengen yrityksissä.

Työllisyyden ja yrityskannan uusiutumisen näkökulmasta on huolestuttavaa, että runsaalla 20 prosentilla suhteellisen uusista, enintään 7 vuotta toimineista yrityksistä on vaikeuksia suoriutua omista maksuistaan ajallaan.

Taulukko 26: Pk-yritysten omat maksuvaikeudet

Toimialoittain					
	Kaikki yritykset %	Teollisuus %	Rakentaminen %	Kauppa %	Palvelut %
Yrityksellä maksuvaikeuksia viim. 3 kk aikana	15	16	21	13	13
Kasvuhakuisuuden mukaan					
	Voimakkaasti kasvuhakuiset %	Kasvuhakuiset %	Asemansa säilyttäjät %	Ei kasvutavoitteita %	Toimintaansa lopettavat %
Yrityksellä maksuvaikeuksia viim. 3 kk aikana	15	13	15	13	37
Kokoluokittain					
	alle 5 henkilöä %	5–9 henkilöä %	10–19 henkilöä %	20–49 henkilöä %	yli 50 henkilöä %
Yrityksellä maksuvaikeuksia viim. 3 kk aikana	14	17	13	16	12
Perustamisvuoden mukaan					
	ennen 1990 %	1990–1999 %	2000–2004 %	2004 jälkeen %	
Yrityksellä maksuvaikeuksia viim. 3 kk aikana	11	16	19	21	

5. YHTEENVETO ALUEELLISISTA TULOKSISTA

Suhdanneodotukset

Suhdanneodotuksia kuvaava saldoluku aleni koko maan osalta viime kevään barometristä 10 yksiköllä lukemaan +24. Laskua vuoden takaiseen tilanteeseen on 16 yksikköä. Yleisestä kehityksestä poikkeaa selkeästi Keski-Pohjanmaa, jonka saldoluku nousi 17 yksikköä. Keski-Pohjanmaan odotukset liikevaihdon kehityksen muutoksesta poikkeavat myös muista alueista ja tilanteen odotetaan paranevan 12 yksikköä samaan aikaan kun koko maan tasolla saldoluku laskee 3 yksikköä.

Positiivisimmat henkilöstöodotukset löytyvät paitsi tuttuun tapaan Helsingistä, myös Pohjois-Pohjanmaalta, jonka saldoluku 20 on maan korkein. Suurimmat pudo-

tukset ovat kohdistuneet Etelä-Savoon, jonka saldoluku laski 18 yksikköä.

Investointien saldoluku laski eniten, eli 17 yksikköä niin ikään Etelä-Savossa. Etelä-Savon saldoluku -13 on maan alhaisin. Korkeimmat investointien saldoluvut ovat Keski-Suomessa ja Pohjois-Savossa, joka myös kasvatti saldolukuaan eniten, 7 yksikköä.

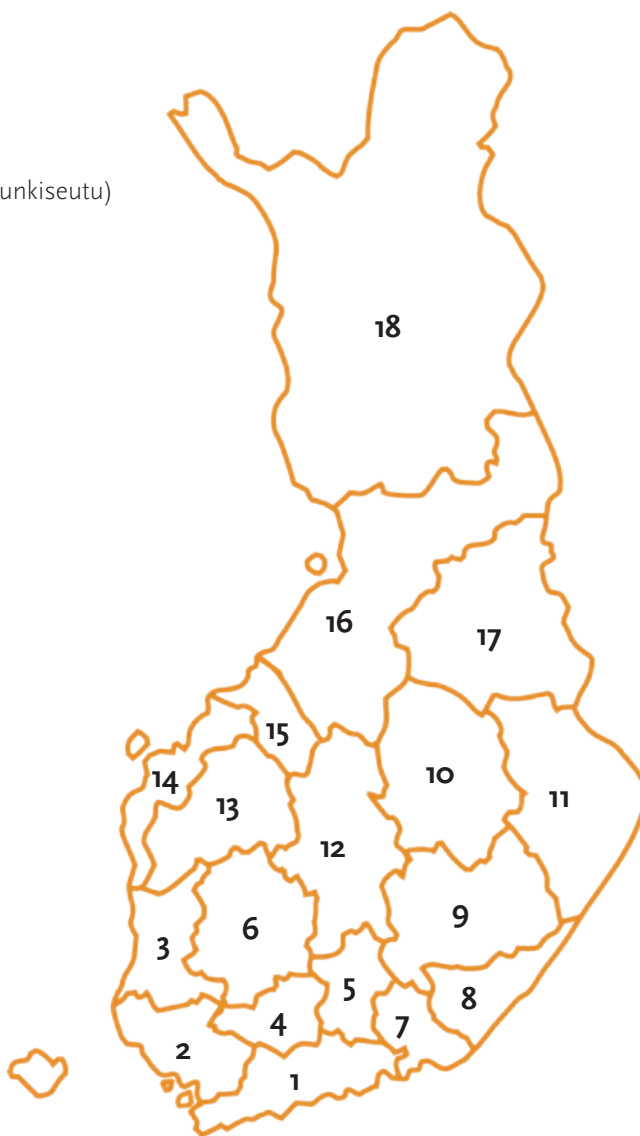
Kasvuhaluimmat yritykset löytyvät paitsi pääkaupunkiseudulta, myös Keski-Suomesta, jossa 53 prosenttia yrityksistä pyrkii kasvamaan. Alhaisinta pk-yritysten kasvuhaluisuus on Etelä-Karjalassa ja Etelä-Savossa joissa lähes neljänneksellä yrityksiä ei ole kasvutavoitteita ollenkaan.

Taulukko 29. Suhdannenäkymät osatekijöittäin seuraavan 12 kuukauden aikana

	Yleiset suhdannenäkymät	Liikevaihto	Henkilökunnan määrä	Investointien arvo	Viennin arvo	Tuonnin arvo	Tuotantokustannukset	Kannattavuus	Vaka-varaisuus	Tuotekehityspanokset
Helsinki	29	43	19	3	12	14	35	22	26	12
Pääkaupunkiseutu	22	48	19	4	6	22	51	22	35	12
Uusimaa	23	35	12	4	6	4	36	17	19	11
Varsinais-Suomi	26	42	14	4	4	1	44	19	22	12
Satakunta	18	32	9	-3	7	15	46	13	20	12
Kanta-Häme	25	38	10	-3	0	1	41	19	23	12
Päijät-Häme	23	38	17	-8	-6	1	41	16	19	5
Pirkanmaa	19	31	12	-2	6	7	38	17	21	11
Kymenlaakso	25	37	12	-2	2	-3	34	16	20	5
Etelä-Karjala	28	49	16	3	-7	-5	44	21	25	-2
Etelä-Savo	16	35	5	-13	-6	-9	39	21	17	1
Pohjois-Savo	23	41	13	6	2	2	41	23	26	12
Pohjois-Karjala	21	42	10	-4	9	2	38	17	26	12
Keski-Suomi	28	40	18	6	1	4	42	23	18	13
Etelä-Pohjanmaa	27	43	9	0	2	5	39	24	25	12
Pohjanmaa	26	37	12	-1	6	3	34	14	11	15
Keski-Pohjanmaa	45	52	9	-2	3	1	35	28	20	6
Pohjois-Pohjanmaa	23	48	20	-4	14	3	50	25	27	18
Kainuu	12	18	14	-5	2	-6	25	5	7	-2
Lappi	22	32	3	-1	4	-2	38	18	21	3
Koko maa	24	40	13	0	5	5	40	19	22	10

PK-YRITYSBAROMETRIN ALUEJAKO

1. **Uusimaa, erilliset raportit:**
 - Helsinki
 - Pääkaupunkiseutu (pl. Helsinki)
 - Uusimaa (pl. Helsinki ja Pääkaupunkiseutu)
2. **Varsinais-Suomi**
3. **Satakunta**
4. **Kanta-Häme**
5. **Päijät-Häme**
6. **Pirkanmaa**
7. **Kymenlaakso**
8. **Etelä-Karjala**
9. **Etelä-Savo**
10. **Pohjois-Savo**
11. **Pohjois-Karjala**
12. **Keski-Suomi**
13. **Etelä-Pohjanmaa**
14. **Pohjanmaa**
15. **Keski-Pohjanmaa**
16. **Pohjois-Pohjanmaa**
17. **Kainuu**
18. **Lappi**



Lisäksi tehdään raportit Hämeen, Kaakkois-Suomen, Pohjanmaan ja Uudenmaan ELY-alueille sekä Keski-Pohjanmaan Yrittäjien alueelle.



Mannerheimintie 76 A, 00250 Helsinki
 PL 999, 00101 Helsinki
 Puhelin (09) 229 221, faksi (09) 2292 2980
www.yrittajat.fi

- **Etelä-Karjalan Yrittäjät ry**
www.yrittajat.fi/etelakarjala
 puhelin 010 470 1100
- **Etelä-Pohjanmaan Yrittäjät ry**
www.yrittajat.fi/etelapohjanmaa
 puhelin 06 420 5000
- **Etelä-Savon Yrittäjät ry**
www.yrittajat.fi/etelasavo
 puhelin 0500 651 311
- **Helsingin Yrittäjät ry**
www.yrittajat.fi/helsinki
 puhelin 010 841 3020
- **Hämeen Yrittäjät ry**
www.yrittajat.fi/hame
 puhelin 010 229 0390
- **Kainuun Yrittäjät ry**
www.yrittajat.fi/kainuu
 puhelin 010 387 7870
- **Keski-Pohjanmaan Yrittäjät ry**
www.yrittajat.fi/keskipohjanmaa
 puhelin 06 831 5292
- **Keski-Suomen Yrittäjät ry**
www.yrittajat.fi/keskisuomi
 puhelin 010 425 9200
- **Kymen Yrittäjät ry**
www.yrittajat.fi/kymi
 puhelin 05 544 3030
- **Lapin Yrittäjät ry**
www.yrittajat.fi/lappi
 puhelin 0400 898 200
- **Länsipohjan Yrittäjät ry**
www.yrittajat.fi/lansipohja
 puhelin 016 221 701
- **Pirkanmaan Yrittäjät ry**
www.yrittajat.fi/pirkanmaa
 puhelin 03 251 6500
- **Pohjois-Karjalan Yrittäjät**
www.yrittajat.fi/pohjoiskarjala
 puhelin 010 470 7600
- **Pohjois-Pohjanmaan Yrittäjät ry**
www.yrittajat.fi/pohjoispohjanmaa
 puhelin 010 322 1981
- **Päijät-Hämeen Yrittäjät ry**
www.yrittajat.fi/paijathame
 puhelin 010 3224 300
- **Pääkaupunkiseudun Yrittäjät ry**
www.yrittajat.fi/paakaupunkiseutu
Espoon Yrittäjät ry,
 puhelin 010 422 1400
Kauniaisten Yrittäjät ry,
Grankulla Företagare rf,
 puhelin 010 420 6900
Vantaan Yrittäjät ry,
 puhelin 010 322 1720
- **Rannikko-Pohjanmaan Yrittäjät ry**
www.yrittajat.fi/rannikkopohjanmaa
 puhelin 06 356 0800
- **Satakunnan Yrittäjät ry**
www.yrittajat.fi/satakunta
 puhelin 02 634 9900
- **Savon Yrittäjät ry**
www.yrittajat.fi/savo
 puhelin 017 368 0500
- **Uudenmaan Yrittäjät ry -**
Nylands Företagare rf
www.yrittajat.fi/uusimaa
 puhelin 010 231 3050
- **Varsinais-Suomen Yrittäjät ry**
www.yrittajat.fi/varsinaissuomi
 puhelin 02 275 7100



Pääkonttorit

- **Helsinki**
Eteläesplanadi 8, PL 1010, 00101 Helsinki
- **Kuopio**
Haapaniemenkatu 40, PL 1127, 70111 Kuopio

Finnvera Oyj, valtakunnallinen vaihde 020 460 11
www.finnvera.fi

Aluekonttorit

- | | |
|--|---|
| ■ Helsinki
Eteläesplanadi 8, PL 1010, 00101 Helsinki | ■ Pori
Valtakatu 6, 28100 Pori |
| ■ Joensuu
Torikatu 9 A, 80100 Joensuu | ■ Rovaniemi
Maakuntakatu 10, PL 8151, 96101 Rovaniemi |
| ■ Jyväskylä
Sepänkatu 4, 40100 Jyväskylä | ■ Seinäjoki
Kauppatori 1–3, 60100 Seinäjoki |
| ■ Kajaani
Kauppakatu 1, 87100 Kajaani | ■ Tampere
Hämeenkatu 9, PL 559, 33101 Tampere |
| ■ Kuopio
Haapaniemenkatu 40, PL 1127, 70111 Kuopio | ■ Turku
Eerikinkatu 2, 20100 Turku |
| ■ Lahti
Laiturikatu 2, 5. kerros, 15140 Lahti | ■ Vaasa
Pitkäkatu 55, 65100 Vaasa |
| ■ Lappeenranta
Snellmaninkatu 10, 53100 Lappeenranta | |
| ■ Mikkeli
Linnankatu 5, 50100 Mikkeli | |
| ■ Oulu
Asemakatu 37, 90100 Oulu | |

Pietarin-edustusto

- **Finnveran Pietarin -edustusto**
Ul. Bolshaya Konyushennaya, 4–6–8
Suomi-talo
191186 Pietari
Postiosoite: PL 95, 53501 Lappeenranta
puh. +358 405 088 956 faksi +7 812 603 2225



Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

Työ- ja elinkeinoministeriö

Aleksanterinkatu 4
PL 32, 00023 Valtioneuvosto
puhelin 010 60 6000
www.tem.fi

- **Etelä-Pohjanmaan ELY**
Alvar Aallon katu 8, 60100 Seinäjoki
puhelin 020 636 0030
www.ely-keskus.fi/etela-pohjanmaa
- **Etelä-Savon ELY**
Mikonkatu 3 ja 5, PL 164, 50101 Mikkeli
puhelin 020 636 0120
www.ely-keskus.fi/etela-savo
- **Hämeen ELY**
Kirkkokatu 12, 15140 Lahti
Birger Jaarlin katu 15, 13100 Hämeenlinna
puhelin 020 636 0130
www.ely-keskus.fi/hame
- **Kaakkois-Suomen ELY**
Salpausselänkatu 22, PL 1041, 45101 Kouvola
Kauppakatu 40 D, 53100 Lappeenranta
puhelin 020 636 0090
www.ely-keskus.fi/kaakkois-suomi
- **Kainuun ELY**
Kalliokatu 4, PL 115, 87101 Kajaani
puhelin 020 636 0100
www.ely-keskus.fi/kainuu
- **Keski-Suomen ELY**
Cygnæuksenkatu 1, PL 250, 40101 Jyväskylä
puhelin 020 636 0040
www.ely-keskus.fi/keski-suomi
- **Lapin ELY**
Ruokasenkatu 2, PL 8060, 96101 Rovaniemi
Asemakatu 19, 94100 Kemi
puhelin 020 636 0010
www.ely-keskus.fi/lappi
- **Pirkanmaan ELY**
Kauppakatu 4, PL 297, 33101 Tampere
puhelin 020 636 0050
www.ely-keskus.fi/pirkanmaa
- **Pohjanmaan ELY**
Hovioikeudenpuistikko 19A, PL 131, 65101 Vaasa
Ristirannankatu 1, PL 240, 67101 Kokkola
puhelin 020 636 0140
www.ely-keskus.fi/pohjanmaa
- **Pohjois-Karjalan ELY**
Kauppakatu 40 B, PL 69, 80101 Joensuu
puhelin 020 636 0110
www.ely-keskus.fi/pohjois-karjala
- **Pohjois-Pohjanmaan ELY**
Veteraanikatu 1, PL 86, 90101 Oulu
puhelin 020 636 0020
www.ely-keskus.fi/pohjois-pohjanmaa
- **Pohjois-Savon ELY**
Viestikatu 1-3, PL 2000, 70101 Kuopio
puhelin 020 636 0080
www.ely-keskus.fi/pohjois-savo
- **Satakunnan ELY**
Valtakatu 12, 28100 PORI
puhelin 020 636 0150
www.ely-keskus.fi/satakunta
- **Uudenmaan ELY**
Maistraatinportti 2, 00240 Helsinki
puhelin 020 636 0070
www.ely-keskus.fi/uusimaa
- **Varsinais-Suomen ELY**
Ratapihankatu 36, PL 236, 20101 Turku
puhelin 020 636 0060
www.ely-keskus.fi/varsinais-suomi



Suomen Yrittäjät
Mannerheimintie 76 A
PL 999, 00101 Helsinki
puhelin 09 229 221
faksi 09 2292 2980
toimisto@yrittajat.fi
www.yrittajat.fi



Finnvera Oyj
Valtakunnallinen vaihde: 020 460 11
www.finnvera.fi
Helsinki
Eteläesplanadi 8
PL 1010, 00101 Helsinki
faksi 020 460 7220

Kuopio
Haapaniemenkatu 40
PL 1127, 70111 Kuopio
faksi 020 460 3240



Työ- ja elikeinoministeriö
Aleksanterinkatu 4
PL 32, 00023 Valtioneuvosto
puhelin 010 606 000
faksi 09 1606 2166
www.tem.fi